

TAMPEREEN YLIOPISTO

Rajaton netti?

Viidesluokkalaisten älylaitteiden käyttö ja kodin säännöt

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

TUOMAS KANNISTO

Lokakuu 2015

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

Tuomas Kannisto: Rajaton netti? Viidesluokkalaisten älylaitteiden käyttö ja kodin säännöt

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 52 sivua, 5 liitesivua

Lokakuu 2015

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, mihin viidesluokkalaiset käyttävät älypuhelimiaan ja tablet-laitteitaan. Lisäksi tutkin, minkälaisia sääntöjä älypuhelimien ja tablet-laitteiden käyttöön perheissä viidesluokkalaisten mukaan on. Vertasin saatuja tuloksia myös aikaisempiin tutkimuksiin selvittääkseni, miten älypuhelimien ja tablet-laitteiden käyttämistä koskevat säännöt eroavat tietokoneiden käyttöä koskevista säännöistä.

Tutkimus oli pääosin kvantitatiivinen. Aineisto kerättiin paperisen kyselylomakkeen avulla kolmelta luokalta Forssassa ja yhdeltä luokalta Tampereella. Yhteensä vastaajia oli 60, ja tutkimuksen vastausprosentti oli peräti 95 prosenttia. Analysoin aineistoa SPSS-ohjelmalla pääasiassa tekemällä frekvenssilaskelmia ja ristiintaulukointeja. Ryhmien välisten erojen tutkimiseen käytin Mann-Whitneyn U-testiä ja Kruskal-Wallis testiä, ja kysymysten korrelaatiota tutkin käyttäen Spearmanin korrelaatiokerrointa. Tilastollisesti merkitseväniä pidin yleisen käytännön mukaisesti tuloksia, joiden p-arvo eli testin virhemarginaali oli alle 5 prosenttia. Kyselylomakkeessa oli myös muutama tarkentava avoin kysymys, joiden vastaukset kirjasin tietokoneelle ja tyyppittelin.

Älylaitteiden internetyhteyttä käytettiin eniten kotona, autossa tai muussa kulkuneuvossa ja ystävän tai sukulaisen luona. Ylivoimaisesti suurin osa, yhdeksänkymmentä prosenttia, vastaajista käytti älypuhelimiaan kavereiden kanssa keskustelemiseen. Perinteisiä puheluita soitti suurin osa vastanneista päivittäin. Tekstiviestien sijaan WhatsApp ja muut ilmaiset sosiaalisen median viestipalvelut vaikuttavat olevan vastaajien suosiossa. Tablettia käytettiin eniten pelien pelaamiseen mutta melko paljon myös videoiden katseluun, internetin selailuun ja musiikin kuunteluun. Tabletilla keskustelu oli melko harvinaista, ja näyttäisikin siltä, että sosiaalisen median palveluita käytetään mieluummin älypuhelimella kuin tabletilla.

Pojilla oli tyttöjä enemmän älypuhelimien tai tabletin käyttöön liittyviä aikarajoituksia, jotka koskivat usein nimenomaan laitteella pelaamista. Pojat saivat kuitenkin pelata tyttöjä enemmän ikäisiltään kiellettyjä pelejä, jopa niin paljon että se on tilastollisesti merkitsevää kaikkien tutkimuksessa kysytyjen ikärajojen kohdalla. Vain neljä vastaajaa kysymykseen vastanneista (N=55) osasi kertoa, että heidän käyttämästään älylaitteesta oli estetty pääsy jollekin internetsivulle. Noin kaksi kolmasosaa vastanneista keskustelelee joskus vanhempien kanssa siitä, mitä tekee kännykällään tai tabletillaan. Perheen nuorimmaisilla on esikoisia vapaammat säännöt ja he myös käyttävät älylaitteitaan muita enemmän esimerkiksi öisin. Esikoiset puolestaan sopivat muita enemmän vanhempien kanssa säännöistä.

Aikarajoituksia näyttäisi olevan älylaitteilla vähemmän kuin tietokoneella tai pelikoneilla, mutta tytöillä aikarajoituksia oli älylaitteilla peräti miltei 50 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tietokoneella ja pelikoneilla Lasten mediabarometri 2011-tutkimuksessa. Kaiken kaikkiaan internetin käytön säännöt näyttäisivät siis mobiililaitteiden yleistymisen myötä muuttuneen vapaammiksi, vaikka jotkin säännöt ovat pysyneet samoina.

Avainsanat: Älypuhelimet, taulutietokoneet, mediakasvatus, perhetutkimus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 INTERNET JA ÄLYLAITTEET LASTEN JA NUORTEN ELÄMÄSSÄ.....	6
3 TUTKIMUKSESSA ESIINTYVIÄ SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUJA.....	12
3.1 SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUITA.....	12
3.2 ÄLYLAITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ.....	15
4 PERHEEN ROOLI KASVATTAJANA.....	16
4.1 RAJAT, SÄÄNNÖT JA NORMIT.....	17
4.2 RAJOJEN ASETTAMINEN.....	18
4.3 ERILAISIA KASVATUSKÄYTÄNTÖJÄ.....	20
4.4 MEDIAKASVATUS SUOMESSA.....	21
4.4.1 <i>Internetkasvatus</i>	22
4.4.2 <i>Ikäraajat</i>	24
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	27
5.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	27
5.2 KYSELYLOMAKKEEN LAATIMINEN JA AINEISTON KERUU.....	28
5.3 AINEISTON ANALYYSI.....	29
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	31
6.1 TUTKIMUSKYSYMYS 1: MIHIN VIIDESLUOKKALAISET KÄYTTÄVÄT ÄLYLAITTEITAAN?.....	32
6.2 TUTKIMUSKYSYMYS 2: MINKÄLAISIA SÄÄNTÖJÄ ÄLYLAITTEIDEN KÄYTTÖÖN ON VIIDESLUOKKALAISTEN MUKAAN?.....	34
6.2.1 <i>Ikärajoilla rajoittaminen</i>	35
6.2.2 <i>Aikarajoitukset</i>	35
6.2.3 <i>Vanhemmilta luvan kysyminen</i>	36
6.2.4 <i>Perheen rakenteellisten ominaisuuksien vaikutus sääntöihin</i>	37
6.3 TUTKIMUSKYSYMYS 3: MITEN ÄLYLAITTEIDEN KÄYTTÖÄ KOSKEVAT SÄÄNNÖT EROAVAT TIETOKONEIDEN KÄYTTÖÄ KOSKEVISTA SÄÄNNÖISTÄ?.....	38
7 POHDINTA.....	39
7.1 TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSET.....	39
7.2 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	42
7.3 TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	42
7.4 TULOSTEN HYÖDYNNETTÄVYYS JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA.....	43
8 LÄHTEET.....	46
LIITTEET.....	53

1 JOHDANTO

Parina viime vuosikymmenenä räjähdysmäisesti lisääntynyt internetin käyttö on saattanut vanhemmat uudenlaisten ongelmien eteen. Internetissä kaikki – myös epämiellyttävä – sisältö on jokaisella helposti saatavilla, ja lisäksi internet tarjoaa uudenlaisen mahdollisuuden kaikenlaisten huijareiden ja hyväksikäyttäjien toiminnalle. Aikaisemmin perheissä tietokone on saatettu asettaa kodissa sellaiselle paikalle, että aikuinen pystyy valvomaan internetin käyttöä ja tarvittaessa keskustelemaan lapsen kanssa hänen kohtaamistaan sisällöistä, mutta nykyisin mobiililaitteiden määrän kasvaessa internetin käyttö on käynyt yhä yksityisemmäksi (esim. Mascheroni & Cuman 2014, 1–7). Lapset käyttävät laitteita monista syistä ja moniin tarkoituksiin, joten pelkkä laitteen äärellä käytetty aika ei ehkä enää olekaan osuva mittapuu lasten median käytön ikäkohtaisen sopivuuden arviointiin (Lahikainen & Arminen 2015, 269). On yhtä tärkeää tietää ja seurata myös, mitä lapset laitteen parissa tekevät (Lahikainen & Arminen 2015, 269).

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, mihin lapset käyttävät älylaitteitaan, ja minkälaisia sääntöjä perheessä on älylaitteiden käyttöä varten. Lisäksi tutkin, miten älylaitteiden käyttöä koskevat säännöt eroavat tietokoneiden käyttöä koskevista säännöistä. Aihe on ajankohtainen, koska mobiililaitteet ovat saaneet merkittävän aseman internetinkäytön välineinä vasta aivan viime vuosina (esim. Noppari 2014). Taloudet ovatkin Tilastokeskuksen tutkimuksen (Tilastokeskus 2014, 6) mukaan alkaneet hankkia yhä yleisemmin kannettavien tietokoneiden sijasta tablettikoneita. Sekä älypuhelimia että tabletteja käyttävien osuus nousi kymmenen prosenttiyksikköä vuodesta 2013 vuoteen 2014 (Tilastokeskus 2014, 2).

Aiheen ajankohtaisuuden lisäksi kasvatustieteissä on tehty perhetutkimusta melko vähän verrattuna instituutioiden, kuten koulujen ja päiväkotien tutkimiseen, vaikka perheessä tapahtuu suuri osa lapsen kasvatuksesta (esim. Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 40). Anja Riitta Lahikaisen mukaan puolestaan perheessä tapahtuvan vuorovaikutuksen eräs vähän tutkittu konteksti ovat uudet

medialaitteet ja niiden käyttö (Lahikainen 2015, 19).

Keräsin aineiston kyselylomakkeella neljältä 5. luokalta Forssasta ja Tampereelta. Tutkimus on siis määrällinen, mutta siinä on avoimien vastausten ansiosta myös laadullisen tutkimuksen piirteitä. Vastaajamäärä on suhteellisen pieni, ja aineisto on kerätty vain kahdelta paikkakunnalta, joten kyseessä ei ole varsinainen otanta vaan enemmänkin näyte. Näin ollen siitä ei voida tehdä yleistyksiä, mutta sen sijaan siitä voidaan saada suuntaa-antavia tuloksia. Tutkimuksen vastausprosentti oli varsin suuri, 95 prosenttia, joten tutkimus antaa kuitenkin melko luotettavan kuvan kyseisten luokkien ja koulujen älylaitteiden käytöstä.

2 INTERNET JA ÄLYLAITTEET LASTEN JA NUORTEN ELÄMÄSSÄ

Koko ihmisen älyllisen toiminnan historia on samalla ihmisen käyttämien apuvälineiden historiaa. Jo varhaisesta kehityksestään lähtien ihmiskunta on laajentanut omaa toimintakykyään ulkoisilla välineillä. Vähitellen välineistä on tullut niin luonnollisia osia toimintoja, että ne ovat kuin osa toimivaa ihmistä. Tietotekniset innovaatiot ovat merkinneet merkittävää laadullista hyppäystä tässä kehityksessä. Monien monimutkaisten toimintojen ymmärtäminen ei ole enää mahdollista tarkastelematta samanaikaisesti ihmisen ja hänen käyttämänsä teknologian toimintaa. (Lehtinen 2012, 142.) Vaikka internet on ollut olemassa kolmisenkymmentä vuotta, on sen käyttö sekä lisääntynyt että muuttunut valtavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Muutos on koskenut kaikenikäisiä ihmisiä lähes vastasyntyneistä lähtien. Ehkä suurin muutos on kuitenkin tapahtunut älylaitteiden ja kuukausimaksullisten, datamäärältään rajattomien mobiililaajakaistayhteyksien myötä lasten ja nuorten internetin käytössä.

Internetiin menemisen tavat ovat mobiilin median myötä muuttuneet sekä paikan että laitteiden suhteen. Vaikka koti on säilynyt lasten pääasiallisena netinkäytön paikkana, internetiä käytetään yhä enemmän myös lastenhuoneessa ja mobiilisti kodin ulkopuolella. Laitteiden muuttuessa henkilökohtaisemmiksi ja liikuteltavammiksi myös internetin käyttö tulee yksityisemmäksi. Itse asiassa lapset arvostavat yksityisyyttä ja käyttömukavuutta jopa enemmän kuin laitteen liikuteltavuutta. (Mascheroni & Cuman 2014, 1–7.) Myös Elina Nopparin (2014, 5) tekemässä Mobiilimuksut-raportissa todetaan, että keskeinen lasten ja nuorten mediaympäristössä näkyvä muutos edelliseen tutkimuskertaan verrattuna oli mobiililaitteiden merkityksen ja käytön kasvu. Anja Riitta Lahikainen (2015, 27) kutsuukin 2000-luvun alussa lapsuuttaan eläneitä lapsia osuvasti tablettisukupolveksi.

Kun vielä vuonna 2010 internetiä käytettiin pääosin tietokoneelta, elävät kouluikäiset lapset yhä enemmän jatkuvan yhteyden mahdollistavassa mobiilissa maailmassa (Noppari 2014, 49). Vuonna 2012 suomalaisista 10–12-vuotiaista lapsista yli kahdella kolmasosalla olikin kännykässään nettiyhteys (Suoninen 2013, 117). Yksityisen internetinkäytön erona esimerkiksi julkisempaan TV:n katsomiseen on kuitenkin se, että internetin tarjoamat polut ovat alati uusia, usein yksityisiä ja ennalta tuntemattomia niin lapsikäyttäjille kuin aikuisillekin (Lahikainen & Arminen 2015, 275). Näin ollen sopivan sisällön valitseminen ja rajaaminen etukäteen on haastavaa sekä kasvattajalle että lapselle itselleen. Nopparin (2014, 5) tekemissä haastatteluissa selvisi, että mobiili internet ja pelit aiheuttavat kotona jännitteitä yhä useammin, ja vanhemmat kokevat etenkin pelien pelaamisen rajoittamisen vaikeaksi.

EU Kids Online -tutkimuksen mukaan Suomessa 97 prosenttia lapsista ja 94 prosenttia vanhemmista kertoivat vanhempien aktiivisesta nettivalvonnasta, jolla tarkoitettiin aikuisen antamaa opastusta ja keskustelua netin käytöstä (Livingstone ym. 2011, 103–108). Aktiivinen nettivalvonta tapahtuu luonnollisimmillaan silloin, kun internetin käyttö tapahtuu tietokoneella ja vanhempi pystyy seuraamaan, mitä lapsi netissä tekee ja nostamaan sivusta näkemiään asioita keskustelunaiheeksi. Jopa 30 prosenttia suomalaisvanhemmista ei lasten mukaan ole kuitenkaan esittänyt neuvoja nettiturvallisuuteen (Kupiainen 2013a, 13). Vaikka aineisto onkin kerätty vuonna 2010, luku on varsin suuri ottaen huomioon sen, että lasten netin käyttö on siirtymässä koko ajan yksityisemmäksi ja mobiilimmaksi. Kiihtyvä muutostahti, jossa käyttäjät, erityisesti nuoret, yhä nopeammin vaihtavat laitteita, sovelluksia ja sovellusalustoja, merkitsee entistä suurempaa tarvetta selkeisiin käyttöä koskeviin sääntöihin ja selkeisiin mediavapaisiin hetkiin ja vyöhykkeisiin perhe-elämässä (Lahikainen & Arminen 2015, 276).

Kuten Noppari (2014, 19) Mobiilimuksut-tutkimuksessaan toteaa, perinteinen välinelähtöinen mediankäytön tarkastelu käy koko ajan yhä ongelmallisemmaksi. Uudet mediat ja palvelut mahdollistavat ja luovat uusia käyttötapoja ja tottumuksia. Lapset käyttävät usein monia mediavälineitä samanaikaisesti, eikä käyttö ole läheskään aina intensiivistä tai keskittyntä. (Noppari 2014, 19.) Myöskään pelkkä internetin ja laitteiden käytön määrä ei välttämättä kerro, onko toiminta intensiivistä vai käytetäänkö internetiä esimerkiksi pelkästään musiikin kuunteluun muun toiminnan taustalla. Laitteiden päällekkäiskäyttö on yhä tavallisempaa – ikään kuin niiden

käyttäjät kokisivat, ettei aika riitä kaikkeen, mihin medialaitteiden ääressä haluaisi osallistua (Lahikainen & Arminen 2015, 269). Mobiililaitteiden käyttöä tutkittaessa on lisäksi otettava huomioon se, että esimerkiksi pelaaminen voi olla luonteeltaan hyvin erilaista riippuen siitä, missä ja millä laitteella pelataan. Kännykällä pelaaminen voi olla myös esimerkiksi satunnaista ns. taukopelin näpyttelyä bussimatkan aikana, jota lapsi ei välttämättä edes ajattele samanlaisena pelaamisena kuin tietokoneella tai pelikonsolilla pelattuja pelejä (Noppari 2014, 61).

Nykyään voidaan pohtia hyvin pysyvinä pidettyjen käsitteiden – kuten tietokone – mielekkyyttä, koska älypuhelimet ja tablet-laitteet alkavat jo ominaisuuksiltaan lähestyä tietokoneita. Myös televisiolähetykset ovat alkaneet siirtyä yhä enemmän myös internetiin, jolloin niitä ei välttämättä katsota lainkaan televisiolla ja katsomisaikakin on katsojan itse päätettävissä. Myös Katja Repo ja Jouko Nätti (2015, 103) huomasivat tutkimuksessaan lasten ja nuorten kuuntelevan radiota ja katselevan televisiota kasvavissa määrin netin kautta. Tämä kehityssuunta oli nähtävissä jo vuonna 2007, vaikkakin mediakentän muutos ulottuu koteihin viiveellä (Arminen 2007, 435; Lahikainen & Arminen 2015, 276). Sosiaalinen media on yritetty tuoda myös mukaan televisio-ohjelmiin esimerkiksi julkaisemalla katsojien twitter-kommentteja suorissa lähetyksissä. Uudenlaisena esimerkkinä on Ylen uusi Kioski-formaatti, joka televisiolähetyksen lisäksi on aktiivinen Facebookissa, Twitterissä, Instagramissa, WhatsAppissa, Snapchatissa ja Pinterestissä (Yle 2015).

Tutkimukseni kannalta hankalaa on esimerkiksi se, että internetin käsite saattaa olla lapsille epäselvä, koska puhelinta käytettäessä ei aina välttämättä edes tiedä käyttävänsä mobiilidataa. Mobiilidatan eli internetin käyttö on käytännössä ainoa asia, joka erottaa esimerkiksi WhatsApp-viestit ja tekstiviestit toisistaan. Vastaavia ongelmia havaittiin myös lasten mediabarometrissa vuonna 2012 tehdyissä haastateluissa, joissa ilmeni, että monien neljäsluokkalaisten oli vaikea hahmottaa esimerkiksi sitä, milloin jotain digitaalista peliä pelataan omalla koneella ja milloin internetissä (Suoninen 2013).

Internetin muuttuminen 2000-luvulla sosiaalisen median mahdollistaneeksi Web 2.0 -ympäristöksi on mullistanut kirjoittamisen käytäntöjä ja tehnyt tekstistä multimodaalista, jolloin teksti voi koostua kuvista, liikkeestä, äänistä, merkeistä tai väreistä. Multimodaalisen tekstin tuottaminen vaatii perinteistä tekstin tuottamista huomattavasti monipuolisempia ja laaja-alaisempia

valmiuksia. Yleisessä keskustelussa puhutaan lapsista ja nuorista usein Marc Prenskyn vuonna 2001 luomalla diginatiivi-käsitteellä. (Kallionpää 2014, 60–64.) Ajatustavan mukaan lapset ja nuoret osaavat niin sanotun uuden kirjoittamisen (new writing, ks. emt., 60–61) luonnostaan. Tätä näkemystä on kuitenkin kritisoitu, koska todellisuudessa vain pieni osa nuorista käyttää internetin ja sosiaalisen median välineitä Prenskyn kuvaamalla tavalla, ja suurta enemmistöä voidaan puolestaan pitää vain passiivisena uuden median vastaanottajana (Kupiainen 2013b). Myös esimerkiksi Suoninen (2013, 70) on huomannut tutkimuksessaan, että internetin käyttömäärät vaihtelivat erittäin paljon: osa neljäsluokkalaisista sai käyttää internetiä tunnin tai kaksi viikossa, kun monet kuudesluokkalaisista saattoivat viettää ”nettielämää” suurimman osan valveillaoloajastaan.

David White ja Alison Le Cornu (2011) jakavat internetin käyttäjät vierailijoihin (visitors) ja asujiin (residents). Internetin vierailijat käyttävät nettiä vain välineenä esimerkiksi hakeakseen tietoa. Avainsanana on näkyvyys – vierailijat eivät karsasta sähköpostin tai Skypen käyttöä tuttavapiirinsä kanssa keskusteluun, mutta ovat arkoja luomaan esimerkiksi julkista Facebook-profiilia. Vierailijat ovat netin käyttäjiä, mutta eivät jäseniä. Toinen, vähälukuisempi käyttäjäryhmä ovat asujat. Internetin asujille ero netin ulkopuoliseen elämään ja nettielämään käy yhä epäselvämmäksi. He menevät internetiin yksinkertaisesti viettääkseen aikaa muiden kanssa ja tuntevat kuuluvansa virtuaaliseen yhteisöön. He käyttävät internetiä muiden toimintojen lisäksi myös digitaalisen identiteetin luomiseen ja ylläpitämiseen. He näkevät netin pääsääntöisesti verkostona, johon jäsenet vuorotellen tuottavat sisältöä. Netti on heille paikka, jossa voi ilmaista mielipiteitä, ja jossa voi luoda ja jatkaa ihmissuhteita. (White & Le Cornu 2011.)

Sosiaalisen median kenttä kehittyi nopeasti, kun uusia palveluita ja sovelluksia syntyy ja nykyisiä hylätään kiihtyvällä vauhdilla. Sosiaalinen media on monimuotoinen ilmiö, jossa on oleellista nähdä taustalla oleva ajattelu- ja käyttäytymistapojen muutos erilaisten yksittäisten palveluiden ja sovellusten sijaan. Sosiaalinen media on viime vuosina integroitunut osaksi nuorten arkipäivää. Sosiaalinen media toimii nuorten elämässä fyysisen elinpiirin ja todellisuuden laajenuksena, ja sosiaalisessa mediassa nuoria kiinnostavat samat asiat kuin fyysisessä maailmassakin. Sukupolvien välisten erojen ymmärtäminen on tärkeä osa sosiaalisen median lukutaitoa ja kasvatustyötä yleisemminkin. (Mäntymäki 2012, 19–20.)

Sosiaalisen median ja internetin ajatellaan usein jättävän muun sosiaalisen elämän varjoonsa. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että monipuolisesti mediaa käyttävät lapset käyttävät sitä muita lapsia sosiaalisemmin ja ylläpitävät yhtä monia liikuntaharrastuksia kuin ikätoverinsa (Matikkala & Lahikainen 2005, 107). Hyvin usealle nuorelle sosiaalisen median palvelut täydentävät ja rikastavat reaalielämän sosiaalista viestintää (ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015b). Lapset pelaavat kännyköillä usein huomaamattomasti, mutta tehdessään löytöjä älypuhelimilla he pyrkivät osallistamaan muita perheenjäseniä kokemuksiinsa (Tiilikainen 2013, 58–59). Noin puolet ebrand Suomi Oy:n teettämään tutkimukseen vastanneista 13–29-vuotiaista kokee, että sosiaalinen media tuo syvyyttä jo olemassa oleviin kaverisuhteisiin ja se myös saattaa kasvattaa sosiaalista verkostoa (ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015b). Ryhmäytyminen ja yhteenkuuluvuus on nuorille tärkeää, ja nuoret mainitsevatkin käyttävänsä sosiaalisen median palveluita siksi, koska muutkin nuoret käyttävät (ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015c). Lasten median käyttöön vaikuttavat suuresti myös perheen elämäntapa, perheen arjen muu sisältö sekä vanhempien ja lasten välinen vuorovaikutus (Lahikainen, Mäkiä & Repo 2015, 53).

Älypuhelimet mahdollistavat nykyisin puheluiden ja tekstiviestien ohella myös sosiaalisen median erilaisten interaktiivisten sovellusten käytön, joten henkilö voi saman laitteen kautta olla hyvin monin eri tavoin saavutettavissa. Samalla on kehittynyt sosiaalisia normeja siitä, kuinka yhteisön jäsenen oletetaan erilaisiin yhteydenottoihin vastaavan. Kaveripiirissä saatetaan ihmetellä, jos vastausta viestiin ei tule alle minuutissa. Perheessä voi syntyä eripuraa siitä, jos toinen vanhemmista ei saa heti toista kiinni, kun jonkin yllättävän asian takia pitäisi koordinoida perheen tekemisiä uusiksi. Tällaisten sosiaalisesti velvoittavien normien risteyksessä yksilön pitää kyetä päättämään, miten hän laitteensa kanssa toimii – onko hän aina tavoitettavissa tai tarvitseeko hänen juuri nyt tietää, mitä ystävät ovat esimerkiksi julkaisseet jossakin yhteisöpalvelussa. (Mantere & Raudaskoski 2015, 224–225.)

Suosituimmat internetsisällöt varhaisnuorten keskuudessa olivat vuonna 2012 videoklipit (63 %), sosiaalinen media (53 %), pelit (52 %), hakukoneet ja tietosanakirjat (49 %) ja radion- tai musiikinkuuntelu (47 %). Samat sisällöt olivat kärkiviisikossa myös varhaisnuorten itselleen

tärkeimmiksi mieltämien internetsisältöjen listassa, vaikkakaan musiikin- ja radion kuuntelua sekä hakukoneiden ja tietosanakirjojen käyttöä ei koettu yhtä tärkeiksi kolmeen muuhun internetsisältöön verrattuna. Asia tuli usein ilmi vasta, jos haastattelija kysyi erikseen asiaa esimerkiksi tiedustelemalla, mistä mediasta haastatellut etsivät tietoja koulutehtävää varten. (Suoninen 2013, 61–73.) Poikien ja tyttöjen nettikulttuurissa on eroja. Pojat pitävät digitaalisista peleistä, kilpailemisesta, tiedon välittämisestä ja julkaisemisesta laajemmille yleisöille. Tytöille tärkeää on puolestaan henkilökohtainen viestintä, sosiaalisuus, sosiaalinen media ja julkaiseminen oman yksityisen verkoston sisällä. (Kotilainen & Suoninen 2013, 21.)

3 TUTKIMUKSESSA ESIINTYVIÄ SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUJA

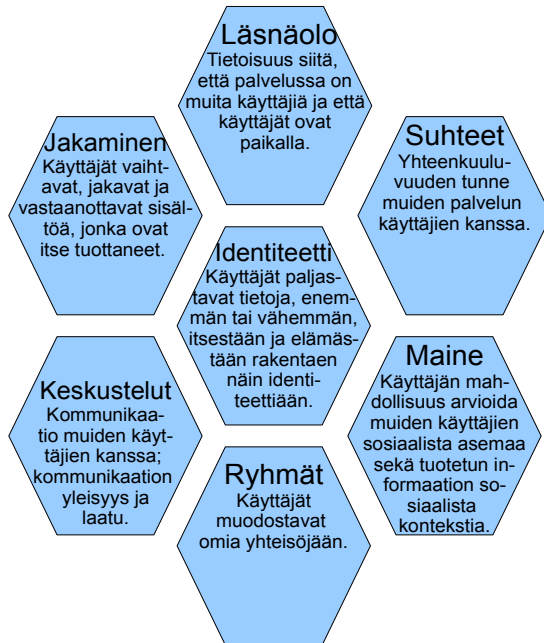
Sanotaan, että sosiaalinen media on muuttanut tapamme kommunikoida, tehdä työtä, hankkia ja jäsentää informaatiota sekä rakentaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. Sosiaalinen media on verraten uusi käsite; palvelut, jotka nykyisin miellämme sosiaalisiksi mediaksi, ovat syntyneet 2000-luvulla. Arkikielessä sosiaalisella mediallyä tarkoitetaan usein palveluja tai sovelluksia, esimerkiksi Facebookia. (Mäntymäki 2012, 9.) Kaplan ja Haenlein (2010, 61) määrittelevät sosiaalisen median ryhmäksi internetpohjaisia sovelluksia, jotka ovat rakentuneet Web 2.0:n ideologiselle perustalle ja mahdollistavat sisällön tuottamisen ja käyttäjien tuottaman sisällön vaihtamisen. Sosiaalisen median palveluiden sisältöä ja niiden mahdollistamia toimintoja tutkineet Kietzman, Hermkens, McCarty ja Silverstre (2011, 243) ovat määrittäneet sosiaaliselle medialle seitsemän toiminnallista rakennuspalikkaa, jotka ryhmittyvät toistensa ympärille hunajakennon tavoin (kuvio 1). Eri palveluissa nämä rakennuspalikat painottuvat eri tavoin (Mäntymäki 2012, 10).

Sosiaalista mediaa käytetään varhaisnuorten keskuudessa paljon, mutta sosiaalisen median palvelut voivat olla hyvin erilaisia. Sosiaalisen median palveluiden monimuotoisuuden takia esittelen seuraavaksi tarkemmin erityisesti tässä tutkimuksessa esiintyviä sosiaalisen median palveluita.

3.1 Sosiaalisen median palveluita

Vuonna 2005 perustettu YouTube on Internetin tunnetuimpia videopalveluja. Vuonna 2015 palvelu ilmoittaa sivullaan, että sillä on yli miljardi käyttäjää ainakin 75 eri maassa. YouTubeen ladataan joka minuutti 300 tuntia videosisältöä, ja sitä katsotaan päivittäin miljoonia tunteja. Vaikka palvelu oli suosittu jo ennen älylaitteiden yleistymistä, joka toinen YouTube-video katsotaan mobiililaitteella. YouTube ilmoittaaakin mobiilikatselujensa tuottojen kasvavan 100 % joka vuosi. Palvelu on ollut vuodesta 2006 asti hakukonepalvelu Googlen omistuksessa. (YouTube 2015).

Sisällön lataamista varten Youtubeen käyttäjän tulee rekisteröityä ja olla käyttöehtojen mukaan yli 13-vuotias. Ikärajamerkityt videot eivät myöskään näy alle 18-vuotiaille käyttäjille. (Google 2015).

KUVIO 1. Sosiaalisen median hunajakennomalli (Kietzman ym. 2011 mukaan).

WhatsApp on mobiililaitteilla toimiva sovellus, johon kirjaututaan puhelinnumerolla. Palvelun avulla käyttäjä voi lähettää viestejä, kuvia ja videoita ilman erillistä maksua sekä muodostaa keskusteluryhmiä. Palvelulla oli vuonna 2014 yli puoli miljoonaa käyttäjää, ja samana vuonna Facebook myös osti sen itselleen. (WhatsApp 2015.) Vaikka palvelun ikäraajaksi on käyttöehtoihin merkitty 16 vuotta, palvelu on hyvin suosittu etenkin nuorten keskuudessa. Esimerkiksi Suomessa asuvien 13–29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo-tutkimuksessa (ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015a) 13–16-vuotiaista vastaajista WhatsAppia käytti yli 85 prosenttia, kun taas 27–29-vuotiailla luku oli alle 65 prosenttia.

Vuonna 2004 toimintansa aloittanut Facebook oli toukokuussa 2015 maailman toiseksi liikennöidyin verkkosivu heti hakupalvelu Googlen jälkeen (Alexa 2015). Facebookin omien tietojen mukaan maaliskuun lopussa vuonna 2015 palvelulla oli 1,44 miljardia aktiivista kuukausittaista käyttäjää ja 1,25 miljardia kuukausittaista mobiilikäyttäjää (Facebook 2014a).

Suomessa reilut 30 prosenttia alle 13-vuotiaista omistaa Facebook-profiilin, vaikka palvelu on asettanut ikärajakseen 13 vuotta (Kupiainen 2013, 13; Facebook 2014b). Mobiililaitteille on olemassa Facebook-sovelluksen lisäksi myös erillinen Facebook Messenger -sovellus, jonka avulla käyttäjä voi lähettää viestejä Facebook-kavereilleen.

Instagram on ilmainen kuvienjakopalvelu ja sosiaalinen verkosto, joka aukesi lokakuussa 2010. Facebook osti palvelun vuonna 2012, ja toukokuussa 2015 Instagramilla oli yli kolme sataa miljoonaa kuukausittaista käyttäjää (Instagram 2015a). Instagram toimii ainoastaan mobiililaitteilla ja on ehkä siksi suosittu erityisesti nuorten parissa. Instagramissa on Facebookin tapaan 13 vuoden ikäraja (Instagram 2015b).

Spotify on musiikkipalvelu, jossa käyttäjät voivat kuunnella musiikkia suoratoistona internetistä. Yli 30 laulun valikoimaa voi kuunnella artisteittain, albumeittain, tai tekemällä soittolistoja haluamistaan kappaleista. Palvelusta on ilmaisversio, joka sisältää mainoksia ja kappaleiden toistamiseen liittyviä rajoituksia, sekä maksullinen versio. Aktiivisia käyttäjiä yleiseen käyttöön vuonna 2008 avatulla palvelulla on 60 miljoonaa, joista yli 15 miljoonaa käyttää maksullista Premium-versiota. Myös Spotifyn ikäraja on 13 vuotta. (Spotify 2015.) Spotify ei ehkä ole yhtä selvästi sosiaalisen median palvelu kuin muut tässä mainitut palvelut, mutta toisaalta Spotifysakin on mahdollista luoda julkisia soittolistoja, sekä seurata muiden tekemiä soittolistoja tai tarkastella heidän kuuntelemiaan kappaleita.

Snapchat on vuonna 2011 julkaistu valokuvaviestipalvelu, jolla lähetetään kuvia tai videoita rajatulle vastaanottajajoukolle. Käyttäjä voi määrittää ajan, kuinka kauan nämä snapit näkyvät vastaanottajan laitteessa, jonka jälkeen ne poistetaan vastaanottajan laitteelta ja Snapchatin palvelimilta. Tämä ei kuitenkaan estä vastaanottajaa kopioimasta kuvaa puhelimen ruutukaappaus-toiminnolla. Ikäraja palvelun käyttämiselle on 13 vuotta, mutta palvelussa on myös alle 18-vuotiailta kiellettyjä toimintoja. (Snapchat 2015a; Snapchat 2015b.)

Skype on vuonna 2003 julkaistu ohjelma, jonka avulla käyttäjä voi lähettää pikaviestejä sekä puhua ääni- ja näköpuheluita. Microsoft osti Skypen vuonna 2011. (Skype 2015.) Joulukuussa 2014 Skypellä oli 334 miljoonaa käyttäjää (Microsoft 2015). Annika Suonisen tutkimuksessa

(2013, 61–73) osa tutkittavista pojista käytti Skypeä internetissä pelattavien digitaalisten pelien rinnakkaisviestimenä, mutta pääasiassa Skypeä tunnuttiin käytettävän yhteydenpitoon toisilla paikkakunnilla tai jopa toisessa maassa asuvien sukulaisten kanssa. (Suoninen 2013, 61–73.)

Vuonna 2011 perustetulla Ask.fm-palvelulla oli vuonna 2015 noin 154 miljoonaa rekisteröityä käyttäjää (Ask.fm 2015). Sivuston kautta käyttäjät voivat lähettää toisilleen kysymyksiä nimettömänä tai nimimerkillä. Nimettömyyden johdosta viestit saattavat kuitenkin olla hyvinkin asiattomia. Sivustoa onkin käytetty nettikiusaamiseen, jonka on epäilty johtaneen jopa nuorten itsemurhiin (Speere & Blinder 2013).

Kik Messenger on pikaviestinsovellus, jonka avulla käyttäjä voi lähettää tekstiä tai kuvia toiselle käyttäjälle, jonka nimimerkin hän tietää. Ohjelma julkaistiin vuonna 2009 ja sillä on yli 200 miljoonaa käyttäjää. (Kik 2015.)

3.2 Älylaitteiden määrittelyä

Älypuhelin on tietokoneen kaltainen mobiililaitte, josta löytyy tehokas prosessori, reilusti muistia, iso näyttö ja laitteelle suunniteltu käyttöjärjestelmä. Puheluiden ja teksti- tai multimediamviestien lisäksi älypuhelimella käytetään usein esimerkiksi sähköpostia tai kalenteria, selataan www-sivuja, otetaan valokuvia ja videokuvaa, navigoidaan, pelataan pelejä ja käytetään erilaisia hyöty- ja huviohjelmistoja. Älypuhelimella on myös käytännössä jatkuva pääsy internetiin erilaisten rajapintojen kautta. (Viestintävirasto 2014.) Tabletti eli taulutietokone on Kielitoimiston sanakirjan mukaan pienikokoinen, litteä ja kannettava tietokone, jossa on kosketusnäyttö ja mobiilikäyttöön tarkoitettu käyttöjärjestelmä. Älylaite-sanaa ei löydy tavallisimmista asiasanastoista, mutta sitä kuitenkin käytetään arkipuheessa yhteisenä yläkäsitteenä kaikille älypuhelimille ja tableteille. Sanaa on käytetty ilman sen tarkempaa määrittelyä myös uudessa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Suoninen 2015, 182; Rantanen 2014). Älylaitteella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kaikkia älypuhelimia ja tabletteja, mutta ei kuitenkaan mobiililaitteiksi myös laskettavia kannettavia tietokoneita. Kannettavat tietokoneet jäävät määritelmän ulkopuolelle niiden hieman erilaisen käyttötarkoituksen takia, vaikka ne eroavatkin älypuhelimista ja tableteista lähinnä vain käyttöjärjestelmältänsä ja fyysisen näppäimistönsä johdosta.

4 PERHEEN ROOLI KASVATTAJANA

David Buckinghamin (2000, 6–7) mukaan lapsuus on sosiaalinen konstruktio, jota ei ole mahdollista selittää pelkästään biologisesti. Lapsuuden määritelmä ei ole universaali, vaan se voi muuttua historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Lisäksi lapsuus määritellään usein sen mukaan, mitä lapset eivät ole ja mitä he eivät voi tehdä – lapset eivät ole aikuisia eivätkä siten saa tehdä tiettyjä asioita, joihin aikuiset katsovat vain aikuisten kykenevän. (Buckingham 2000, 6–13.) Lapsi lisäksi kehittyy sosiaalisesti olennoksi ensisijaisesti perhevuorovaikutuksessa (Lahikainen 2015, 19). Koska perhe on keskeisin instituutio, jossa sukupolvien välinen vuorovaikutus tapahtuu (esim. Lahikainen 2015, 19), on lapsia tutkittaessa otettava huomioon myös perheen suuri rooli lapsen elämässä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989), ja Suomen lainsäädäntö määrittelevät alle lapseksi kaikki alle 18-vuotiaat (Karlsson 2010, 122). Tässä tutkimuksessa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta, vaikka tutkimuksen painopiste onkin erityisesti viidesluokkalaisissa lapsissa.

Perheen käsite on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana perinteisestä ydinperheajattelusta monimutkaisempaan ja pirstaleisempaan suuntaan. Lapsen biologiset vanhemmat saattavat asua eri osoitteissa ja lapsi saattaa asua pääsääntöisesti vain toisen vanhemmistansa luona. Myös mahdolliset isä- ja äitipuolet mutkistavat perhe-käsitteen määrittelemistä. Tässä tutkimuksessa perheellä tarkoitetaan niitä läheisiä, joiden lapsi itse mieltää perheeseensä kuuluvan. Vanhemman käsitettäkään ei ole etukäteen tarkemmin avattu, vaan lapsi on voinut vastata kyselyyn tarkoittaen joko pelkästään huoltajiaan tai heitä sekä muita perheensä kuuluvia aikuisia. Tutkimuskysymysten kannalta mielenkiintoisinta oli, mitä sääntöjä lapsi kokee mobiililaitteensa käyttöön olevan asetettu, eikä niinkään se, kuka rajat ja säännöt tarkalleen ottaen on asettanut.

4.1 Rajat, säännöt ja normit

Ilmaus ”rajojen asettaminen” tuo usein mieleen vanhan ajan tiukan kasvatuksen, jossa alituisella kieltämisellä tukahdutettiin lapsen oma tahto ja usein samalla myös lapsen persoonallisuus. Vaikka rajat asetetaan arkielämässä usein kielloin ja käskyin, eivät pelkät kiellot ole rajoittamista vaan yhtä hyvin myös lapseen kohdistuvat positiiviset toiveet ja odotukset. Lapsen hoivaamiseen ja turvallisuudentunteeseen kuuluu aina jonkinlaisten rajojen asettaminen, eikä lapselle voi missään kehitysvaiheessa antaa rajatonta vapautta tehdä mitä hän haluaa. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 146.) Rajojen asettaminen on suojatoimi, jossa aikuinen huolehtii, ettei vauva putoa hoitopöydältä tai taapero portailta. Myöhemmin murrosiässä vanhempi haluaa rajoja asettamalla tietää esimerkiksi, missä lapsi on ja keiden kanssa. (Bardy 2002, 35.) Myös mobiililaitteiden käyttöä varten kasvattajan on hyvä luoda rajat, joiden puitteissa lapsi voi toimia turvallisesti.

Säännöt voidaan jakaa Helkaman (2009, 95–98) mukaan tapasääntöihin ja moraalisääntöihin. Tapasäännöt, kuten esimerkiksi lapselle asetetut internetikäytön aikarajoitukset ovat sovittavissa ja muutettavissa. Universaalimmat moraalisäännöt, kuten esimerkiksi ”ei saa kiusata”, ovat sen sijaan pysyvämpiä. Tämä erottelu on nähtävissä jo 5–6-vuotiaiden lasten käyttäytymisessä ja heidän tavassaan puhua sääntöjen rikkomistilanteissa. (Helkama 2009, 95–98.) Keskilapsuudessa, noin 7–12 vuoden iässä, lapset omaksuvat helposti kodin, koulun ja toveripiirin valmiit säännöt. Omaksutuista säännöistä muodostuu tapa, jota sitten myöhemmin automaattisesti noudatetaan. Kymmenen ikävuoden jälkeen lapsi alkaa kuitenkin kaivata perusteluja säännöille – hänen on saatava vastaus siihen, miksi jokin on sallittua ja toinen asia kiellettyä. Lapsen kanssa on keskusteltava säännöistä, ja hänen harkintakykyään voidaan harjoittaa antamalla hänen itse miettiä asioiden seurauksia. (Kinnunen 1992, 36.) Esimerkiksi perheen mediasääntöjä on uusien laitteiden ja palveluiden myötä muokattava jatkuvasti, ja mediasäännöistä keskustellaankin perheissä paljon (Suoninen 2013). Mediankäyttöön liittyviä sääntöjä voidaan sopia myös yhdessä lapsen kanssa.

Perheessä julki lausuttujen sääntöjen lisäksi lapseen vaikuttavat sekä perheen että kaveripiirin asettamat normit. Normi on ryhmän jäsenten yksilöön kohdistama käyttäytymisodotus, jonka perusteella hänen toimintansa pätevyyttä ja hyväksyttävyyttä arvioidaan (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1996, 124). Normit määräävät siis, miten ihmisen pitäisi havainnoida, ajatella, tuntea ja

käyttäytyä (Laine 2005, 187). Banyn ja Johnsonin (1970, 120) mukaan riittää, jos normi on ainakin suurimmaksi osaksi ryhmän jäsenten hyväksymä. Normien olemassaolo vaatii heidän mukaansa myös sen, että ryhmässä on sosiaalisia prosesseja, jotka saavat yksilöt noudattamaan normeja. Lahikaisen ja Pirttilä-Backmanin (1996) mielestä on mielekästä, että normeja on, koska ne edistävät päämäärien saavuttamista. Monesti ryhmissä vallitsee kuitenkin yhtä aikaa sekä kirjoitettuja tai muuten julkituotuja että kirjoittamattomia normeja, jotka saattavat olla keskenään ristiriitaisia. Jos säännöt ovat ristiriitaisia, ei välttämättä tiedetä, minkä säännön mukaisesti kulloinkin pitäisi toimia. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1996, 124.)

Sosiaalisia normeja opitaan ensisijaisesti siksi, että niiden avulla toisten toiminnan ennustaminen ja tulkitseminen on helpompaa ja ympärillä oleva maailma näyttää kaaoksen sijaan selitettävänä ja hallittavana. Jos on kuitenkin niin, että medialaitteiden jatkuva läsnäolo perheissä saa nämä perinteiset säännöt murtumaan ja vuorovaikutukseen syntyy epäselvyyttä ja monitulkintaisuutta, voisi tämän olettaa vaikuttavan lapsille kehittyviin sosiaalisiin ja emotionaalisiin taitoihin. Lapset kohtaavat arkisissa tilanteissa ristiriitaisia normeja: he oppivat ensin vaikkapa pyytämisen ja pyyntöön vastaamisen käytänteitä, mutta huomaavat, että aina nämä käytänteet eivät pädekään, ainakaan jos kännykkä on mukana kuviossa. (Mantere & Raudaskoski 2015, 226.)

4.2 Rajojen asettaminen

Lapsen hoivaamiseen ja turvallisuudentunteeseen kuuluu aina jonkinasteisten rajojen asettaminen eikä lapselle voi missään kehitysvaiheessa antaa rajatonta vapautta tehdä mitä hän haluaa. Lapsen kasvaessa rajat eivät siis häviä, mutta iän mukana ne muuttavat muotoaan. Mitä vanhemmaksi lapsi tulee, sitä enemmän vastuuta hänelle itselleen vähitellen siirretään. Kaiken kasvatuksen tarkoituksena onkin, että kontrolli muuttuu ulkoisesta sisäiseksi. Monien lasten ”kypsyys” murrosiässä ja vähän sen jälkeen on sitä, että kasvattajat sallivat heille aikuisten oikeudet ilman velvollisuuksia, mikä voidaan nähdä huonona oppina myöhempää elämää varten. Vanhemmat pelkäävät usein rajojen asettamista, koska seurauksena on pettymyksen osoituksia lapsen taholta. Sitä enemmän tämän pelon takia luovutaan rajojen asettamisesta, mitä vanhempi lapsi on ja mitä paremmin ja voimakkaammin hän osaa tuoda pettymyksensä julki. Lapsen pettymyksen

purkauksia ei kuitenkaan tule pelätä ja sen takia viedä lapselta pois tämän kaipaamaa turvaa, koska pettymykset eivät ole lapsen kannalta pelkästään negatiivisia, vaan niillä on oma tehtävänsä lapsen kehityksessä. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 146–150.)

Tapio Puolimatkan (2010, 43–44) mukaan kasvattajan tehtävänä on auttaa lasta ja nuorta muodostamaan selkeä käsitys siitä, mikä on hyvää ja oikeaa niin, että hän rakentaa elämänsä sen varaan. Hänen mukaansa ihmiseksi tuleminen merkitsee hyvän ja oikean sisäistymistä pysyviksi luonteenhyveiksi. Aina ei ole kuitenkaan kovin selvää, mikä missäkin tilanteessa on ”hyvää ja oikeaa”. Monet informaatioteknologian sovellutukset luovat uusia tilanteita, joissa vanhempi joutuu tasapainoilemaan lain, yleisten mielipiteiden ja omien käsitystensä välillä. Esimerkiksi moneen sosiaalisen median palveluun rekisteröidyttyessä lapsi joutuu valehtelemaan palvelulle ikänsä – vaikka palvelun käyttö ei lain mukaan kiellettyä olekaan. Tärkeintä on kuitenkin, että asioita pohditaan ja niistä keskustellaan, eikä ongelmaa lakaista ”maton alle”. Jos kasvattajat suhtautuvat moraalisiin kysymyksiin välinpitämättömästi ja näkevät lapsessa vain erilaisten tekniikoiden ja taitojen oppijan, saattaa lapsen moraalinen valmius jäädä uinuvaksi (Puolimatka 2010, 90).

Epätietoisuus ja hämmennys lasten ja tietotekniikan suhteista liittyy paitsi uuden teknologian tuoreuteen myös käsitykseen lapsista viattomina, suojelua ja kasvatusta tarvitsevinä ihmisen alkuina, mihin kuuluu ajatus aikuisten velvollisuudesta kantaa vastuuta tekniikan kehityksen seurauksista lasten elämässä. Lapset saattavat kuitenkin olla uuden teknologian käyttöön ottajina aikuissukupolvea nokkelampia. On tilanteita, joissa lapset ovat aikuisia kokeneempia tietotekniikan käyttäjinä, jolloin lapsista voi tulla tiedon auktoriteetteja ja välittäjiä aikuisille. (Forsberg & Pösö 2001, 195.) Merja Korhosen (2002, 57–58) mukaan hierarkiat ovat purkautuneet ja lasten ja aikuisten asemat ovat muuttuneet niin perheissä kuin laajemminkin yhteiskunnassa. Lapsuus ei toteudukaan enää vanhempien, suvun tai muun lähiyhteisön huomassa samassa mielessä kuin muutama vuosikymmen sitten. Myöskään siitä, että joku on aikuinen, ei seuraa arvovallan suhteen suoranaisesti mitään. (Korhonen 2002, 57–58.)

Kasvatuskäytäntöjen välityksellä lapsi tai nuori saa kokemuksia. Useat tutkijat painottavatkin tämän kokemusmaailman tärkeyttä kehityksessä. Sillä mitä lapsi tai nuori havaitsee, on paljon

suurempi merkitys kuin sillä, mitä vanhempi todellisuudessa tarkoittaa. Lapsi tai nuori ei siis havaitse vanhemman asenteita, vaan ainoastaan hänen kasvatuskäytäntönsä eli toimintansa. Siksi olennaista onkin se, millä tavalla vanhempi käyttäytyy lasta tai nuorta kohtaan ja miten tämä ymmärtää vanhempiensa käyttäytymisen. (Viteli 1990, 35.) Merja Korhonen (2002, 57) esittääkin kysymyksen, onko ongelma lapsille ja nuorille asetettujen rajojen puutteessa vai pikemminkin aikuismaailman rajattomuudessa ja sen yksilöllistyneessä vapaudessa. Hänen mukaansa kaiken suvaitseminen on vaarassa muuttua välinpitämättömyydeksi, mikäli arjessamme ei ole arvoja ja periaatteita, joista lapset voisivat omaksua toiminnalleen perustaa. Pelkät käskyt ja kiellot eivät siihen riitä. (Korhonen 2002, 57.)

4.3 Erilaisia kasvatuskäytäntöjä

Saara Kinnunen (1992, 83–88) jakaa suomalaiset perheet kasvatuskäytäntöjen mukaan kolmeen osaan. Autoritaarisessa perheessä aikuinen on omasta mielestään aina oikeassa, ja kasvatuksen tavoitteena on totteleva ja aikuisen toiveita täyttävä lapsi. Perheessä käytetään ankaraa kuria ja järjestystä pidetään yllä rangaistusten avulla. Tällöin vaarana on kuitenkin, että lapsi masentuu, koska hänen itseluottamuksensa ei pääse jatkuvan kieltämisen seurauksena kehittymään. Autoritaarisen kasvatuksen vastapainoksi syntyi vapaa kasvatusta, jossa vanhempi saattaa kokonaan luopua aikuisen roolista. Alun perin vapaan kasvatuksen taustalla oli ajatus tasa-arvosta – lapselle haluttiin antaa tilaa toteuttaa itseään, luovuuttaan ja itsenäisyyttään. Vapaan kasvatuksen ongelmana kuitenkin on, että lapsi ei saa rajojen puuttuessa aikuisesta sitä turvaa, jota hän tarvitsisi. Lapsen on vaikea kunnioittaa myöskään esimerkiksi opettajia aikuisina, koska hänen omat vanhempansa eivät ole osoittautuneet kunnioittamisen arvoisiksi. (Kinnunen 1992, 83–88.)

Autoritaarisen ja vapaan kasvatuksen rinnalle on uusimpana syntynyt ylihuolehtiva kasvatusta, jossa halutaan välttää molempien aikaisempien kasvatustapojen huonoja puolia – lasta ei alisteta kuten autoritaarisessa kasvatuksessa, eikä häneen suhtauduta välinpitämättömästi kuten vapaassa kasvatuksessa. Vaikka ylihuolehtivassa perheessä ajatellaan lapsen parasta, kasvatustapa voi koitua kuitenkin lapsen vahingoksi. Vanhemman ja lapsen suhteesta on helposti muodostumassa riippuvuussuhde, jossa lapsi ei uskalla luottaa itseensä. Ylihuolehtivassa perheessä vanhempien

onkin annettava tilaa lapsen itsenäistymiselle ja kannustettava häntä oma-aloitteisuuteen. Autoritaarista, vapaata ja ylihuolehtivaa kasvatusta ei esiinny puhtaana missään perheessä, vaan erilaisina sekoituksina tilanteen mukaan. (Kinnunen 1992, 83–88.) Nykyisin puhutaan usein myös curling-vanhemmuudesta, jossa vanhemmat pyrkivät estämään lapsen kokemat pettymykset harjaten ongelmat lapsen tieltä ja täyttämään lapsen kaikki toiveet (Ellonen 2012, 26).

Autoritaarisen, vapaan ja ylihuolehtivan kasvatuksen lisäksi Kinnunen nostaa neljäntenä kasvatustyylinä esiin vielä ohjaavan kasvatuksen, johon on poimittu edellisistä kasvatustavoista se hyvä, mikä niissä on varteenotettavaa. Autoritaarisessa kasvatuksessa myönteistä on se, että vanhemmat ovat selkeästi aikuisia, kun taas vapaassa kasvatuksessa annetaan lapselle mahdollisuus toteuttaa itseään. Ylihuolehtivassa perheessä puolestaan lapsi nähdään tärkeäksi ja arvokkaaksi. Ohjaavassa kasvatuksessa kasvatuksen kohteena ei ole yksinomaan lapsi, vaan vanhemmat haluavat myös itse kasvaa hyviksi vanhemmiksi. Lasta kuunnellaan, jolloin hän tietää vanhempien välittävän hänestä ja oppii luottamaan itseensä. Tunteita pyritään ilmaisemaan vapaasti, ja mahdolliset ongelmat ja ristiriidat kohdataan neuvotellen. Ohjaavan kasvatuksen kulmakivi on perheen omien arvojen selkeyttäminen. Kun vanhempi elää arvojensa mukaisesti, hän luo pohjan lapsen omille valinnoille tämän myöhemmässä iässä. (Kinnunen 1992, 87–97.)

4.4 Mediakasvatus Suomessa

Sähköinen media valtaa koteja kiihtyvällä vauhdilla, ja perheet ovat omaksuneet teknologiset innovaatiot ennennäkemättömällä tavalla. Tutkimus ei ole kuitenkaan pysynyt sähköisen vallankumouksen vauhdissa. Perheet suhtautuvat uuden median tuloon koteihin samalla tavalla kuin yleensä uuteen tuntemattomaan: enemmän tunteella kuin järjellä. Kotien mediavarustelu on nykyään yksi uusi ja tärkeä lasten kasvuympäristöjä erottelva tekijä, jonka vaikutusta on tutkittu vain vähän. Vaikka laitteiden hinnat ovat laskeneet, niiden nopea kehitys luo paineita perheiden taloudelle, koska paineet laitteiden uusimiseen entistä nopeammassa tahdissa ovat lisääntyneet. Lapsien lisäksi myös vanhemmat ovat median ääressä ja sen monipuolisia käyttäjiä. Perheen kaikki jäsenet saavat kodin erilaisten laitteiden ääressä vaikutteita ulkomaailmasta päivittäin ennenkuulumattomalla teholla. On siis ilmeistä, että media on yleisesti mullistanut perhe-elämän monella tavalla. Mediavarustelun lisääntymisen myötä myös lasten mediakasvatukseen on

kiinnitetty entistä enemmän huomiota. (Lahikainen 2015, 16–17; 24; 32.)

Lapsen ja vanhemman suhde on itsessään dynaaminen, muuttuva. Lapsi kasvaa suuresta riippuvuudesta kohti autonomiaa ja itsemääräämistä. Medioiden käyttö tapahtuu vanhemman ja lapsen keskinäisen suhteen kehityksessä. Lapsi kehittyy tutkimalla ympäristöään, eivätkä kodin medialaitteet tee poikkeusta tutkimuksen kohteina. Hyvä hoito tarkoittaa siis välttämättä lasten ohjaamista ja rajoittamista myös medialaitteisiin tutustumisessa. (Lahikainen 2015, 18.) Reijo Kupiaisen (2009, 178–179) mukaan median käytön opettelu sisältää aina saman dilemman kuin perinteinen lukutaitokin – jos lapsen opettaa lukemaan, voi hän lukea myös itselleen haitallista aineistoa. Vaikka lapsen tekninen osaaminen saattaa olla vanhemman osaamista edellä, lapset tarvitsevat kuitenkin edelleen vanhempiaan ja muita aikuisia sosiaalistumiseensa ja kasvaakseen kypsiksi aikuisiksi (Lahikainen 2015, 27–38).

Sonja Kankaan (2007, 54–55) mukaan lasten peliharrastusten ja mediankäytön myötä on syytä pohtia, millä tavalla viihdemediat muuttavat tapoja oppia tai myöhemmin tehdä töitä. Viihdemedian myötä opitut käytännöt ja toimintatavat ovat pitkälle kehittyneitä nykyajan lapsille, joten ne tulisi nähdä uudenaikaisina viestinnän ja itseilmaisun mahdollisuuksina. Kasvattajien haasteena on siis ymmärtää peliympäristöt itseilmaisun ja luovuuden paikkoina, mutta yhtä lailla viestittää lapsille turvallisuustekijöistä, joihin kuuluvat niin oman minään ja virtuaalipersoonan erottaminen toisistaan kuin tiedonjakamiseen liittyvät haasteet. Kasvattajien näkökulmasta digitalisoituminen haastaa myös arjen fyysisten ja virtuaalisten ulottuvuuksien tasapainottamisen. Kasvattajien tulee pohtia pelaamista tai sosiaalista digitaalista viihdettä lasten oppimana toimintatapana ja viestintäkeinona pelkän viihdeharrastuksen sijaan. (Kangas 2007, 54–55).

4.4.1 Internetkasvatus

Vanhempien keinot suojella lapsia internetin haitallisilta sisällöiltä on EU Kids Online -tutkimuksessa (Mascheroni & Cuman 2014, 38–39) jaettu viiteen toimintatapaan. Ensimmäiset kaksi tapaa ovat aktiivisia ja keskustelevia: vanhempi voi joko keskustella lapsen kanssa lapsen kohtaamista internetsisällöistä (active mediating of internet use) tai ohjata turvallisempaan ja vastuullisempaan internetin käyttöön (active mediating of internet safety). Kolme viimeistä tapaa

puolestaan perustuvat internetin käytön rajoittamiseen. Rajoittaminen voi tapahtua asettamalla lapselle sääntöjä (restrictive mediation), monitoroimalla eli tarkkailemalla esimerkiksi sivuhistoriaa (monitoring) ja teknisen säätelyn avulla, kuten erilliset esto-ohjelmat (technical restrictions). (Mascheroni & Cuman 2014, 38–39).

Suomessa vanhemmat toteuttavat keskimääräistä enemmän aktiivista internetkasvatusta, kuten keskustelua ja yhteisiä nettiaktiviteetteja, ja rajoittavat internetin käyttöä keskimääräistä vähemmän (Kupiainen, Suoninen, Kotilainen & Nikunen 2012, 22). Suomi sijoittuu EU Kids Online -tutkimuksessa (Haddon & Livingstone 2012, 2) sellaisten maiden joukkoon, joissa 9–16-vuotiaat käyttävät paljon internetiä, mutta kohtaavat kuitenkin vähän riskejä. Suomea enemmän riskejä koetaan esimerkiksi muissa pohjoismaissa (emt. 2). Yleensä vanhempien vaikutusmahdollisuuteen, hyvänä mallina toimimiseen, yhdessä tekemiseen ja apuegona toimimiseen, eli ohjailuun ja rajoittamiseen, tarvitaan medialaitteiden asiantuntemusta. Vanhempien oma mediaosaaminen on usein rajallista ja toisinaan heikommin kehittyntä kuin lapsilla. Mediamailmaan sosiaalistuneet lapset voivat opettaa vanhemmilleen uusia sovelluksia ja niiden käyttöä. Toimiva vanhemmuus vaatii vanhemmilta myös aikaa olla yhdessä lapsen kanssa. Uutta on se, että myös vanhempien itsensä kotona käyttämät medialaitteet kilpailevat vanhempien ajasta lapsen kanssa. (Lahikainen & Arminen 2015, 277.)

Monet vanhemmat ovat huolissaan vaaroista, joita tietokoneiden ja älylaitteiden lisääntyvä käyttö voi heidän lapsilleen aiheuttaa: he pelkäävät lastensa addiktoitumista laitteisiin, arkisten vastuiden unohtamista ja jopa verkostoitumista arveluttaviin porukoihin. Vanhemman on kuitenkin vaikea säädellä lasten laitteiden käyttöä, koska, osin juuri niiden yleistymisen takia, vanhempien ja lasten välisiin keskusteluihin käytetty aika on kutistunut. Säätelystä hankaloittaa myös se, että vanhemmat hallitsevat tietotekniikkaa yleensä lapsiaan heikommin. Monet vanhemmat yrittävät kuitenkin säädellä esimerkiksi sitä, missä tilanteessa ja minkä verran heidän lapsensa saavat tietokoneaikaa. (Suoninen 2015, 182.) Vastavuoroisesti lapset etsivät aktiivisesti tiloja ja paikkoja, joissa aikuisten väliintulo on mahdollisimman epätodennäköistä. Perheissä on päivän mittaan paljon tilaisuuksia, jolloin lapset voivat käyttää medialaitteita vanhempien tietämättä. Tätä helpottavat laitteiden pienentyminen ja nopeakäyttöisyys, kotien koko ja huonemäärä. (Lahikainen & Arminen 2015, 277.)

”Vieraan pelko” netissä on yksi suurimmista julkisessa keskustelussa olleista huolenaiheista, sillä siihen voi liittyä stalkkaamista eli tuntemattomien seuraamista, ja mahdollista suostuttelua seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Varsinaiset vaaratilanteet näyttävät olevan suhteellisen harvinaisia mutta sitäkin vaikeampia, jos ne todellistuvat. Toinen paljon puhuttu riski on nettikiusaaminen, jota suomalaisista lapsista viisi prosenttia oli kokenut EU Kids Online -tutkimuksen mukaan. Kiusaaminen on kuitenkin riski, joka usein aiheuttaa huomattavaa haittaa uhrille ja on siksi erityisen ikävä. (Kupiainen 2013a, 10–11.) Anna Aarnion ja Jari Multisillan (2011, 14) tutkimuksessa puolestaan lähes viidennes 7–20-vuotiaista vastaajista on itse kokenut tai kohdannut muiden kiusaamista verkossa.

4.4.2 Ikäraajat

Suomessa esitettävissä, lähetettävissä, myytävissä, vuokrattavissa tai lainattavissa tallenteissa on kuvaohjelmalain mukaan oltava suomalainen ikärajamerkintä. Digitaalisissa peleissä hyväksytään myös eurooppalainen PEGI-merkintä. Osaa ohjelmista ei kuitenkaan tarvitse merkitä ikärajalla. Tällaisia sisältöjä ovat mm yksinomaan opetus-, musiikki-, urheilu-, keskustelu- ja muita ohjelmia, jotka on laissa vapautettu merkintävelvollisuudesta. (MEKU 2015a.) Ikäraajat ovat Suomessa PEGI-järjestelmän mukaiset sillä erotuksella, että suomalaisessa ikärajajärjestelmässä PEGI-järjestelmän ikärajaa 3 vastaa S eli ”sallittu kaikille”-merkintä. PEGI-järjestelmän mukaiset ikäraajat ovat 3, 7, 12, 16 ja 18. Haitallisina sisältöinä Suomessa pidetään mediasisältöjä, joissa kuvataan väkivaltaa, seksiä, päihteiden käyttöä tai jotka ovat pelottavia tai ahdistavia (Tossavainen 2013). PEGI puolestaan huomioi pelien ikärajoja määriteltäessä väkivallan, seksin, ahdistavuuden ja päihteiden käytön lisäksi myös syrjinnän, uhkapelaamisen ja kiroilun. Lisäksi PEGI tiedottaa sisältösymbolin avulla myös mahdollisuudesta pelata peliä verkossa. (MEKU 2015b.)

Ikäraajat eivät ole suosituksia, eivätkä kerro mille ikäryhmälle ohjelma on suunnattu (MEKU 2015a). Kuvaohjelmien ikäraajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa esittää, vuokrata tai myydä ikärajaa nuoremmalle. Elokuvateattereissa ikärajasta voidaan joustaa kolme vuotta, mikäli lapsi on aikuisen seurassa mutta tällöinkään jousto ei koske ikärajaa 18. (KAVI 2015). Riitta Martsolan ja Minna Mäkelä–Rönnholmin (2006, 39) tekemässä selvityksessä lapset asettivat näkemisiensä

elokuvien trailereihin jopa korkeammat ikäraajat kuin mitä tutkijat itse elokuvatarkastajina olivat olleet asettamassa. Vaikka kielletty kiinnostaa ja ikärajoista kehkeytyy välillä perheissä riitoja, lapset pääsääntöisesti hyväksyvät ikäraajat ja pitävät niitä hyödyllisinä (Noppari 2014, 115).

Aikuisen tulee valvoa, miten ja millaisia laitteita ja sovelluksia lapset käyttävät sekä millaisiin sisältöihin lapset ovat niiden kautta yhteydessä (Karimäki 2007, 46). Tämä on kuitenkin neuvoista ja tiedoista huolimatta vaikeaa, koska lasten suosimat sovellukset ja internetsivut saattavat vaihdella hyvin nopealla tahdilla, eikä niiden ikärajoja ole aina valmiiksi määritelty. Monissa tutkimuksissa onkin huomattu, että vanhemmat eivät useinkaan valvo internetinkäytön sisältöä, vaan keskittyvät lähinnä rajoittamaan laitteiden käyttöä esimerkiksi ajallisesti. Tässä on tosin hieman eroja tyttöjen ja poikien välillä: tyttöjen käyttämiä ja tuottamia internetsisältöjä oli Lasten mediabarometrin 2011 mukaan rajoitettu poikia useammin (Pääjärvi 2012, 53).

Saana Korvan ja Anu Löfgrenin kokoaman raportin mukaan kaksi viidesosaa huoltajista kertoi noudattavansa digitaalisten pelien ikärajoja ja noin viidesosa vastaajista ei osannut sanoa (Korva & Löfgren 2014, 33). Kaksi viidesosaa vanhemmista ei siis pidä ikärajojen noudattamista ehdottomana. Vanhempien on vaikea uskoa, että media voisi traumatisoida lasta, koska kouluikäinen lapsi salaa helposti pelkojaan, uhoaa ja kertoo, ettei pelkää mitään. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 161.) Lapset ovat tietoisia siitä, että heitä yritetään suojella pelottavilta sisällöiltä ja mahdollisten mediarajoitusten pelossa he eivät välttämättä halua kertoa tämän hetken peloistaan. Suurin osa Mobiilimukset-tutkimuksessa (Noppari 2014, 101–115) haastatelluista 11–14-vuotiaista kuitenkin arvioi, että vanhempien on hyvä rajoittaa lasten mediankäyttöä, vaikkakin pelaamisen rajoittaminen joskus harmitti.

Lasten mediaympäristö muutoksessa -pitkittäistutkimuksessa – johon Mobiilimukset-tutkimuskin kuuluu – on tullut esille, että television faktaohjelmat ahdistavat usein 11–14-vuotiaita enemmän kuin fiktiiviset kauhuelokuvat tai jännityssarjat (Noppari 2014, 101–115). Tämä saattaa helposti jäädä vanhemmalta huomaamatta, kun televisiota katsotaan yhdessä lapsen kanssa. Vanhempien antamalla tuella katsomistilanteessa vaikuttaa olevan merkitystä lasten mediapelkojen hallinnassa, vaikka aiheesta on myös ristiriitaisia tutkimuksia (Kallio 2015, 230–231). Aku Kallio (2015, 230) esittääkin, että tärkeämpää, kuin se, katsooko lapsi televisiota yksin vai yhdessä vanhempien

kanssa, on se, miten vanhemmat kommentoivat ohjelmia. Kallion tutkimuksen perusteella näyttäisi, että pelottavissa tilanteissa vanhemmat usein toimivat siten, että lapsi muuttaa orientaatiotaan fiktiivisestä maailmasta reaali maailmaan esimerkiksi katseen suunnan muutoksena tai toimintakehyksen vaihtumisena (emt. 2015, 244–245). Tämä pelonhallinnan keino jää kuitenkin hyödyntämättä, jos lapsi käyttää mediaa itsenäisesti ilman aikuisen läsnäoloa.

Monessa sosiaalisen median palvelussa on kirjattu käyttäjäehtoihin korkea 13 tai jopa 16 ikävuoden ikäraja (esim. Facebook 2015b; WhatsApp 2015). Monessa palvelussa esiintyvä 13 vuoden ikäraja perustuu Yhdysvalloissa vuonna 2000 voimaan tulleeseen lasten internetyksityisyyttä suojelemaan lakiin (Children's Online Privacy Protection Act), jonka mukaan internetsivustojen täytyy hankkia alle 13-vuotiailta käyttäjiltään todistettavissa oleva vanhempien suostumus palvelun käyttöön. Yksi lainsäätäjien tarkoituksista oli saada internetteollisuus kehittämään luotettavia menetelmiä vanhempien suostumuksen keräämiseen. Seurauksena oli kuitenkin se, että palveluiden tarjoajat päätyivät helpommalla päästäkseen mieluummin kieltämään käyttöehdoissaan palveluiden käytön alle 13-vuotiailta. (boyd, Hargittai, Schulz & Palfrey 2011.)

Ikärajat eivät siis useinkaan kerro suoraan palvelun sisällön sopivuudesta lapsille, vaan niiden tarkoitus on suojata palveluntarjoajia mahdollisilta oikeustoimilta. Suomen lain nojalla estettä palveluiden käyttöön ei kuitenkaan ole, ja monia palveluita voikin käyttää yksityisasetuksia säätämällä melko turvallisesti esimerkiksi pienen kaveriporukan kesken keskustelemiseen. Ikärajalliseen palveluun kirjautumisen ongelma onkin enemmän periaatteellinen, koska palvelulle on pakko valehdella ikänsä, jos haluaa kirjautua sisään (Jämsen 2012). Kasvatustieteellisesti ajateltuna mielenkiintoinen ilmiö on se, että usein sisäänkirjautumiseen kuuluva väärän syntymätiedon antaminen tapahtuu vanhempien luvalla ja jopa avustuksella (boyd, Hargittai, Schulz & Palfrey 2011). Koska sosiaalisessa mediassa epämiellyttävien linkkien jakaminen on helppoa, lapsi ei sinänsä ole millään palvelualustalla ikärajoista huolimatta ”turvassa”. Tämän vuoksi vanhempien on tärkeää korostaa aktiivista mediakasvatusta ja olla tietoinen, mitä lapsi internetissä tekee.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Elina Nopparin (2014, 5) tekemässä Mobiilimukset-raportissa todetaan, että keskeinen lasten ja nuorten mediaympäristössä näkyvä muutos edelliseen tutkimuskertaan verrattuna oli mobiililaitteiden merkityksen ja käytön kasvu. Kun vielä vuonna 2010 internetiä käytettiin pääosin tietokoneelta, elävät kouluikäiset lapset yhä enemmän jatkuvan yhteyden mahdollistavassa mobiilissa maailmassa (Noppari 2014, 49). Vuonna 2012 suomalaisista 10–12-vuotiaista lapsista yli kahdella kolmasosalla olikin kännykässään nettiyhteys (Suoninen 2013, 117). Mobiili internet ja pelit aiheuttavat Mobiilimukset-tutkimuksen mukaan kotona jännitteitä yhä useammin, ja vanhemmat kokevat etenkin pelien pelaamisen rajoittamisen vaikeaksi (Noppari 2014, 5). Tutkimukseni aihe sai alkunsa juuri tästä vanhempien neuvottomuudesta puuttua mobiililaitteiden ja internetin käyttöön (esim. Noppari 2014, 24). Koska mobiili, mukana kulkeva internet on ilmiönä uusi ja vähän tutkittu, keskityn tutkimuksessani pääosin älylaitteiden käytön ja niihin liittyvien sääntöjen tutkimiseen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mihin viidesluokkalaiset käyttävät älylaitteitaan?
- Minkälaisia sääntöjä älylaitteiden käyttöön on viidesluokkalaisten mukaan?
- Miten älylaitteiden käyttöä koskevat säännöt eroavat tietokoneiden käyttöä koskevista säännöistä?

Päädyn tekemään kyselylomakkeen pelkästään lapsille, koska yksilöity vanhempien ja lasten vastausten yhdistäminen olisi vaatinut tarkkojen henkilötietojen keräämistä, eikä tutkimuskysymykseni välttämättä vaadi vanhempien näkökulmaa. Samaan ratkaisuun on päädytty myös esimerkiksi Mediakasvatusseuran teettämässä Lasten mediabarometri 2011 -tutkimuksessa

(Pääjärvi 2012). Toisaalta kaikki vanhemmat eivät täysin tiedosta erilaisia netinkäytön tapoja tai muista kännykän internetyhteyttä (Noppari 2014, 24), joten vanhemmat eivät välttämättä muutenkaan ole tutkimukseni kannalta parhaita tietolähteitä. Myös Lahikainen, Mälkiä ja Repo (2015, 53) huomasivat tutkimuksessaan, että lapsen ajankäytöstä median äärellä on vaikeaa saada oikeaa tutkimustietoa, koska median käyttö ei rajaudu vain kotiin.

On tärkeä tutkia lasten ja nuorten mediasuhdetta heidän omasta näkökulmastaan ja heidän kokemuksiaan kuunnellen. Uusi yhteiskunnallisesti orientoitunut ja 1980-luvulta voimistunut lapsuudentutkimus korostaakin lasten sosiaalista toimijuutta ja osallisuutta sekä heidän kykyään arvioida ja analysoida ympärillä olevaa maailmaa. (Repo & Nätti 2015, 82.) Liisa Karlsson (2010, 123–124) on tutkimuksissaan esitellyt lapsinäkökulmaisen tutkimuksen käsitteen, jonka yläkäsitteenä lapsuudentutkimus ja lapsitutkimus toimivat. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa lapset nähdään tiedon tuottajina, jotka voidat tuoda esiin yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa. Heillä on myös tämän päivän lapsuudesta kokemuksia ja näkökulmia, joita ei muilla ikäluokilla ole. (Karlsson 2010, 125.)

5.2 Kyselylomakkeen laatiminen ja aineiston keruu

Laadin kyselylomakkeen käyttäen apunani muiden aikaisempien tutkimuksien kyselylomakkeita. Eniten kyselylomakkeen laatimisen apuna olivat Saara Pääjärven (2012) toimittama Lasten mediabarometri 2011 ja Annikka Suonisen (2013) Lasten mediabarometri 2012. Tutkimukset ovat melko uusia, mutta niissä ei erityisesti tarkasteltu älylaitteita. Koska kysymykset koskivat usein kaikkea mediaa, muokkasin kysymyksiä omiin tutkimuskysymyksiini sopiviksi, minkä lisäksi keksin myös muutaman oman kysymyksen. Pyrin lomaketta laatiessani ottamaan huomioon vastaajien kielelliset ja kognitiiviset taidot, ja tekemään samalla lomakkeen kysymyksistä mahdollisimman yksiselitteiset. Tämän vuoksi lomakessa on esimerkiksi käytetty yksiselitteisempiä sanoja ”älypuhelin” ja ”tablet-laite” vakiintumattomamman ”älylaite”-sanan tilalla.

Keräsin aineiston neljältä 5. luokalta. Kolme luokista oli Forssasta kahdelta eri koululta, ja yksi

luokka oli Tampereelta. Valitsin koulut käytännön syistä asuinpaikkakunnallani Tampereella ja kotipaikkakunnallani Forssassa, koska halusin olla itse paikalla aineiston keräämistilanteessa. Tutkimukseen osallistuneet luokat valikoituivat sen perusteella, miltä kouluilta sain ensimmäiseksi vastauksia sähköpostiini, joten vastaajat näiltä paikkakunnilta ovat valikoituneet tutkimukseen sattumanvaraisesti. Kysymyksessä ei kuitenkaan tutkittavien pienen määrän johdosta ole otanta vaan on parempi puhua näytteestä, josta ei voida tehdä yleistyksiä, mutta josta voidaan saada suuntaa-antavia tuloksia. Varmistin tutkimusluvut rehtoreilta, ja keräsin luvat myös oppilaiden vanhemmilta. 63 oppilaasta vain kolmen oppilaan vanhemmat eivät antaneet lupaa tutkimukseen, joten yhteensä aineistossa on 60 oppilaan vastaukset. Vaikka tutkimusta ei pienen vastaajamäärän takia voidakaan yleistää koskemaan laajempaa aluetta, antaa tutkimus suuren vastausprosentin ansiosta melko luotettavan kuvan kyseisten luokkien ja koulujen älylaitteiden käytöstä.

Olin itse paikalla ohjeistamassa kyselylomakkeen täyttämisen jokaisella koululla. Määrittelin aluksi joitakin kyselylomakkeessa olleita hankalia käsitteitä ja kävin läpi, miten lomakkeen täyttö tapahtuu. Minulta oli myös mahdollista kysyä tarkennuksia, mikäli vastaajalla oli vaikeuksia ymmärtää kysymystä tai lomaketta. Koska esimerkiksi tekstiviestien lähetykseen käytettävät ohjelmat saattavat olla eri puhelinvalmistajilla erinimisiä, jouduin etukäteen pohtimaan, onko esimerkiksi WhatsApp-viesti tekstiviesti. Määrittelin tekstiviestin tässä tutkimuksessa viestiksi, joka on lähetetty sellaisella sovelluksella, jonka puhelimen valmistaja on asettanut puhelimeen viestien lähettämisen vakiotoiminnoksi.

5.3 Aineiston analyysi

Analysoin aineiston käyttämällä SPSS-ohjelmaa. Kyselylomakkeen muuttujat ovat nominaali- tai järjestysasteikollisia, minkä vuoksi parametrisia, keskiarvoihin nojaavia testejä ei ole voitu käyttää. Aineistoa on analysoitu pääasiassa tekemällä frekvenssilaskelmia ja ristiintaulukointeja. Lisäksi ei-parametrisista testeistä käytin Mann-Whitneyn U-testiä ja Kruskal-Wallis testin, joilla voidaan tutkia kahden tai useamman eri ryhmän eroavaisuuksia vastauksissa. Molemmat testit antavat järjestysasteikollisille muuttujille numeroarvot, joiden avulla voidaan tutkia ryhmien välisten vastausten keskiarvojen eroja. Kysymysten välistä korrelaatiota tutkin Spearmanin korrelaatiokertoimella, joka myös soveltuu järjestysasteikollisten muuttujien tutkimiseen.

Tilastollisesti merkitsevänä pidin yleisen käytännön mukaisesti tuloksia, joiden p-arvo eli testin virhemarginaali oli alle 5 prosenttia (Metsämuuronen 2003, 369–370). Vertasin saatuja tuloksia myös muihin tutkimuksiin. Kyselylomakkeessa oli myös muutama tarkentava avoin kysymys, joiden vastaukset kirjasin tietokoneelle ja tyypittelin.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Aloitin aineistoon tutustumisen tutkimalla muuttujien frekvenssijakaumia saadakseni hieman kokonaiskäsitystä vastauksista. Suurin osa, kaikkiaan hieman yli 73 prosenttia vastaajista oli 11-vuotiaita. 12-vuotiaita oli hieman alle 22 prosenttia ja vain yksi vastaajista oli täyttänyt 13 vuotta. Kaksi vastaajaa oli jättänyt ikänsä kokonaan ilmoittamatta. Vastaajista 68 prosenttia ilmoitti omistavansa oman tablet-laitteen, joten luku on peräti 56 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Lasten Mediabarometri 2012 -tutkimuksessa (Suoninen 2013, 19). Internetyhteydellä varustettu älypuhelin oli kaikilla oppilailla kolmea vastaajaa lukuun ottamatta, ja näilläkin kolmella oli oma tablet-laite. Minun ei tarvinnut siis jättää näitä kolmea vastaajaa pois tutkimuksesta.

Anna Aarnion ja Jari Multisillan vuonna 2011 tekemässä tutkimuksessa puhelimensa internetiä käytti 24 prosenttia kyselyyn vastanneista 7–20-vuotiaista (Aarnio & Multisilta 2011, 18). Oman aineistoni vastaajista älylaitteiden internetyhteyttä sen sijaan käyttivät kaikki vastaajat. Älylaitteiden internetyhteyttä käytettiin eniten kotona (100 prosenttia vastanneista), autossa, junassa tai muussa kulkuneuvossa (83 %) ja ystävän tai sukulaisen luona (73 %). Koulussa älylaitteilla ilmoitti olevansa netissä vain hieman alle 32 prosenttia vastanneista. Yhdellä kouluista luku oli kuitenkin yli 80 prosenttia. Kysyessäni asiaa sähköpostilla opettajilta selvisi, että tässä koulussa älylaitteiden vapaa käyttö oli sallittu välitunneilla vielä aineiston keräyshetkellä. Myöhemmin koulussa on kuitenkin siirrytty samankaltaiseen käytäntöön kuin muillakin tutkimukseen osallistuneilla kouluilla: omien älylaitteiden käyttö on sallittu ainoastaan silloin, kun niitä käytettiin ohjatusti oppitunneilla. Vaikka en erikseen pyytänyt perusteluja, opettajat perustelivat sähköposteissaan älylaitteiden kieltämisestä niiden passivoivalla vaikutuksella lapsiin. Näin teki myös eräs sähköpostiin vastannut opettaja, jota merkitsen koodilla ”opettaja A”.

Ajatus on, että näin pienten lasten täytyy liikkua edes pari kertaa päivän aikana, eikä seisokella lukemassa viestejä. – opettaja A

6.1 Tutkimuskysymys 1: Mihin viidesluokkalaiset käyttävät älylaitteitaan?

Kyselylomakkeeseen oli kerätty yleisesti älylaitteilla kommunikoimiseen käytettyjä toimintoja ja palveluja. Perinteisiä puheluita soitti vähintään päivittäin 60 prosenttia vastanneista, kun taas tekstiviestejä lähetti vain hieman yli 33 prosenttia. Suhteellisen pieni tekstiviestien suosio selittyy parin viime vuoden aikana yleistyneellä ilmaisella WhatsApp-palvelulla, jonka avulla viestitteli useita kertoja päivässä lähes 57 prosenttia vastanneista ja vähintään päivittäin melkein 72 prosenttia. Sähköposti ja ehkä hieman yllättäen myös Facebook osoittautuivat tässä tutkimuksessa melko vähän käytetyiksi palveluiksi: sähköpostia päivittäin käytti hieman yli 10 prosenttia vastanneista ja Facebookia vain hieman yli 5 prosenttia. Facebookin suosion hiipuminen nuorten keskuudessa on kuitenkin ollut havaittavissa jo aikaisemmissakin tutkimuksissa (ks. ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015d). Sähköpostia käytti vielä viitisen vuotta sitten 72 prosenttia 10–14-vuotiaista lapsista (Repo & Nätti 2015, 103).

Facebookin omistuksessa olevaa, erityisesti nuorison suosiossa olevaa Instagramia käytti päivittäin lähes 58 prosenttia vastaajista. Kuva- ja videoviestien lähettämiseen soveltuvaa Snapchat-ohjelmaa käytti päivittäin lähes 27 prosenttia. Vähemmän käytettyjä palveluita olivat Ask.fm ja Kik Messenger, joita molempia päivittäin käytti vain 10 prosenttia vastaajista. Maailmalla suosittua mikroblogipalvelu Twitteriä käytti muutaman kerran viikossa vain hieman alle 7 prosenttia ja Skypeä hieman alle 12 prosenttia. Videoblogipalvelu Viddyä ei käyttänyt yksikään vastaajista, ja vastaustilanteessa esitettyjen kysymysten perusteella palvelua ei tunnettu juuri lainkaan.

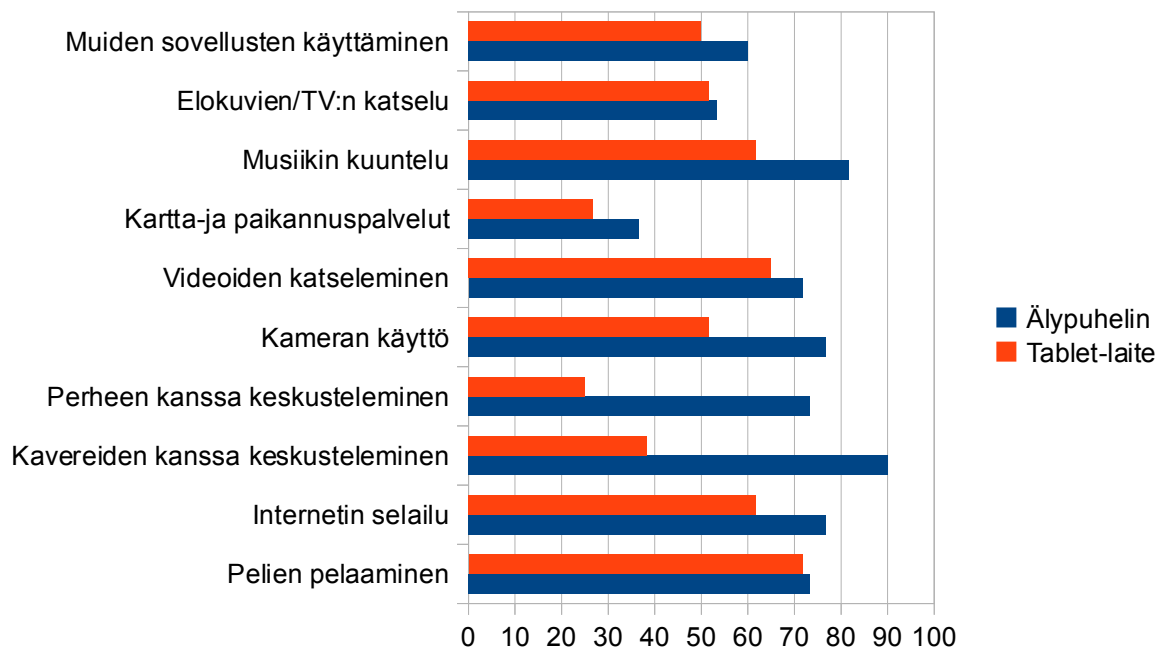
Tabletin ja älypuhelimien käyttö näyttäisi hieman eroavan toisistaan. Kännykkää käytetään eniten kavereiden kanssa keskustelemiseen, kun taas tablettia käytetään eniten pelien pelaamiseen. Pojat käyttivät älypuhelimiaan tyttöjä enemmän pelaamiseen, netin selaamiseen, karttojen käyttämiseen ja videoiden katselemiseen. Tytöt puolestaan keskustelivat poikia enemmän älypuhelimillaan kavereiden kanssa. Tablet-laitteilla tilastollisesti merkitseviä eroja oli vain musiikin kuuntelemisessa ja videoiden katselemisessa, joita molempia pojat tekivät tyttöjä enemmän. Huomattavaa on, että tabletilla kavereiden kanssa keskusteli vain 38 prosenttia vastanneista ja perheen kanssa vain 25 prosenttia vastanneista. Osaltaan puhelimen suosiota keskustelemisessä selittää soitto- ja tekstiviestimahdollisuus, mutta näyttäisi siltä, että myös sosiaalisen median

palveluita käytetään mieluummin älypuhelimella kuin tabletilla.

TAULUKKO 1. Mihin käytät älypuhelimiasi tai tablet-laitettasi?

	Älypuhelin (% vastanneista)	Tablet-laite (% vastanneista)
Pelien pelaaminen	73,3	71,7
Internetin selailu	76,7	61,7
Kavereiden kanssa keskusteleminen	90,0	38,3
Perheen kanssa keskusteleminen	73,3	25,0
Kameran käyttö	76,7	51,7
Musiikin kuuntelu	81,7	61,7
Elokuvien/TV:n katselu	53,3	51,7
Videoiden katseleminen	71,7	65,0
Kartta- ja paikannuspalvelut	37,7	26,7
Muiden sovelluksien käyttäminen	60,0	50,0

KUVIO 2. Mihin käytät älypuhelimiasi tai tablet-laitettasi?

Aineiston perusteella tytöt käyttävät älylaitteitaan poikia enemmän kavereiden kanssa keskustelemiseen. Esimerkiksi WhatsApp-sovellusta käytti useita kertoja päivässä 78,6 prosenttia tytöistä mutta vain 35,5 prosenttia pojista. 9 poikaa eli miltei kolmasosa ilmoitti, ettei käytä WhatsAppia ollenkaan, kun taas tytöistä kaikki käyttivät palvelua vähintään muutaman kerran viikossa. Toista nuorten suosimaa palvelua, Instagramia käytti päivittäin tai useita kertoja päivässä 71,4 prosenttia tytöistä ja 43,4 prosenttia pojista. Pojista yli puolet (53,3 %) ei käyttänyt Instagramia lainkaan. Facebook ei ollut vastaajien keskuudessa aivan yhtä suosittu palvelu, sillä sitä käytti 35,7 prosenttia tytöistä ja vain 20 prosenttia pojista. Facebookin käytössä, kuten muissakin palveluissa lienee kuitenkin paikkakunta-, koulu- ja kaveripiirikohtaisia eroja. Yhdellä luokista vastaukset jakautuivat melko tasaisesti kaikkien vastausvaihtoehtojen välillä, kun taas toisella luokalla vain yksi ilmoitti käyttävänsä Facebookia korkeintaan muutaman kerran kuukaudessa ja loput olivat valinneet vaihtoehdon ”en koskaan”.

Pojat käyttivät älylaitteitaan tyttöjä enemmän pelaamiseen, internetin selailuun ja videoiden katsomiseen. Samankaltaisia tuloksia saatiin myös esimerkiksi Lasten Mediabarometri 2012 -tutkimuksessa, kun tarkasteltiin varhaisnuorten itselleen tärkeimmiksi mieltämiä internetsisältöjä (Suoninen 2013, 62). Musiikin kuuntelussa ei sukupuolten välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroja, vaikka pojat olivat ilmoittaneet tyttöjä useammin musiikin kuuntelun eniten älypuhelimella käyttämäkseen toiminnoksi. Älypuhelimella musiikin kuuntelun oli valinnut tärkeimmäksi toiminnoksi 29,0 prosenttia pojista ja 10,7 prosenttia tytöistä. Lomakkeessa oli mahdollista valita monta vaihtoehtoa eniten käyttämäkseen toiminnoksi ja tätä mahdollisuutta käytettiin myös melko paljon, mikä pitää ottaa huomioon prosenttilukuja tarkasteltaessa.

6.2 Tutkimuskysymys 2: Minkälaisia sääntöjä älylaitteiden käyttöön on viidesluokkalaisten mukaan?

Suomessa vanhemmat toteuttavat keskimääräistä enemmän aktiivista internetkasvatusta, kuten keskustelua ja yhteisiä nettiaktiviteetteja, ja rajoittavat internetin käyttöä keskimääräistä vähemmän (Kupiainen, Suoninen, Kotilainen & Nikunen 2012, 22). Tämä näkyi myös omassa tutkimuksessani. Vain neljä vastaajaa (7 %) kysymykseen vastanneista (N=55) osasi kertoa, että heidän käyttämästään älylaitteesta oli estetty pääsy jollekin internetsivulle. ”En osaa sanoa”-vaihtoehdon valitsi 16 prosenttia kysymykseen vastanneista, joten ainakin 77 prosenttia

kysymykseen vastanneista pystyi selaamaan internetiä rajoituksetta. 48 prosenttia kysymykseen vastanneista ilmoitti sopivansa vanhempien kanssa yhdessä säännöistä, jotka liittyvät kännykän tai tabletin käyttöön. 66 prosenttia vastanneista keskustelee joskus vanhempien kanssa siitä, mitä tekee kännykällään tai tabletillaan. Tarjolla olevaa ”usein”-vaihtoehtoa ei ollut kuitenkaan valinnut yksikään vastaajista (N=60).

6.2.1 Ikärajoilla rajoittaminen

Kodin säännöissä oli poikien ja tyttöjen kesken jonkin verran eroavaisuuksia, joita tutkin ristiintaulukoinnilla ja Mann-Whitneyn U-testillä. K18-pelejä sai omasta mielestään pelata aina tai joskus 35,2 prosenttia kyselyyn vastanneista pojista kun taas tytöillä vastaava luku oli vain 20 prosenttia. Aina-vaihtoehdon oli valinnut kahdeksan poikaa (N=31) mutta vain yksi tyttö (N=28). K16-pelejä sai pelata aina tai joskus 61,1 prosenttia pojista ja 40 prosenttia tytöistä. K12-peleissä kaikista vastaajista ainoastaan yksi tyttö oli vastannut, ettei saa koskaan pelata K12-pelejä. Tosin 24,1 prosenttia vastaajista oli jo täyttänyt 12 vuotta. Myös U-testin perusteella pojat saavat pelata tyttöjä enemmän ikäisiltään kiellettyjä pelejä, jopa niin paljon että se on tilastollisesti merkitsevää kaikkien tutkimuksessa kysytyjen ikärajojen kohdalla. Koska osa vastaajista oli jo täyttänyt 12 vuotta, huomioin ensimmäisen ikärajan kohdalla vain alle 12-vuotiaiden vastaukset (N=38).

6.2.2 Aikarajoitukset

38 prosentilla kysymykseen vastanneista pojista ja 15 prosentilla kysymykseen vastanneista tytöistä oli kännykän tai tabletin käyttöön liittyviä aikarajoituksia, jotka koskivat usein nimenomaan laitteella pelaamista. Tietokoneen käyttöön liittyviä aikarajoituksia oli 52 prosentilla pojista ja 37 prosentilla tytöistä. Yhdessätoista lomakkeessa aikarajaksi oli mainittu jokin tietty aika, usein 1–2 tuntia päivässä. Neljässä vastauksessa oli kellonaika, johon mennessä laitteen käyttäminen tulee lopettaa, ja kuudessa vastauksessa vanhemmat tulevat sanomaan, kun pelaaminen tai laitteen käyttö pitää lopettaa. Suoninen (2012, 137–140) huomasi tutkimuksessaan, että pojilla rajoitukset koskevat usein pelaamista, kun taas tytöillä ne liittyivät enimmäkseen kuvaohjelmien katseluun ja mediasisältöihin. Hän kertoo myös aikarajoituksiin liittyvästä ”kaupankäynnistä”, jossa lapsi pystyi keräämään itselleen peliaikaa olemalla ulkona (emt. 137–

140). Tämä ilmiö näkyi myös omassa tutkimuksessani erityisesti yhden vastaajan kohdalla:

Tietokoneella on sama kuin kännykässä: jos pelaa (esim 1h) täytyy ulkona olla se aika. – poika 11v

21 prosenttia vastaajista käyttää älylaitettaan usein vielä nukkumaanmenonsa jälkeen sängyssä. Ainakin joskus älylaitteita käyttää nukkumaanmenon jälkeen peräti 70 prosenttia vastanneista. 9 prosenttia vastanneista ilmoittaa jatkavansa usein internetin käyttöä vanhempien mentyä jo nukkumaan ja 38 prosenttia vastanneista tekee näin vähintään joskus. 9 prosenttia vastanneista ilmoittaa valvovansa usein liian myöhään älylaitteen takia, ja 46 prosenttia valvoo usein tai joskus liian myöhään älylaitteen takia. 13 prosenttia vastaajista herää usein älylaitteeseen tulleeseen viestiin. Vähintään joskus viestiin on herännyt puolestaan 36 prosenttia vastaajista.

6.2.3 Vanhemmilta luvan kysyminen

Vain 5 prosenttia vastaajista, joista kaikki olivat tyttöjä, joutui kysymään erikseen luvan pelaamiseen tai nettiin menemiseen kännykällään tai tabletillaan. Vain 15 prosenttia joutui kysymään luvan uusien sovellusten asentamiseen kännykkään tai tablettiin. Yli puolet eli 55 prosenttia ilmoittikin lataavansa uusia sovelluksia älylaitteeseensa ainakin joskus vanhempien tietämättä, ja heistä vain yhdeltä se oli kielletty. Hieman alle puolet (47 %) vastanneista saa laittaa itse ottamiaan kuvia internetiin ilman erillistä lupaa vanhemmilta ja 16 prosenttia lataa usein tai joskus itsestään kuvia tai videoita internetiin vanhempien tietämättä. Peräti 70 prosenttia kysymykseen vastanneista ilmoitti, että heidän vanhempansa ovat kieltäneet heitä juttelemasta tuntemattomien kanssa internetissä. Vastausten perusteella tätä sääntöä myös noudatetaan melko hyvin: 68 prosenttia kaikista vastanneista ei vastaa internetissä ollenkaan tuntemattomien viesteihin ja vain 5 vastaajaa (8 %) keskustelee joskus jonkin pikaviestinpalvelun avulla sellaisten henkilöiden kanssa, joita ei tunne. Eräs opettaja mainitsikin aineistoa kerättyä, että aihe oli ollut luokassa aineiston keräyshetkellä paljon esillä. 41 prosenttia vastanneista ilmoitti voivansa saada peli- tai nettikiellon rangaistukseksi huonosta käyttäytymisestä, suurin osa heistä poikia.

Lasten vastausten mukaan 71 prosenttia vanhemmista ovat usein tai joskus kiinnostuneita siitä, mitä lapsi tekee älylaitteellaan. 22 prosenttia vastaajista koki kuitenkin, että heidän älylaitteen

käytöstään ei olla kiinnostuneita. 78 prosenttia vanhemmista ovat lasten mukaan ainakin joskus internetissä älylaitteella ja 36 prosenttia vanhemmista usein. Kysymykseen ”vanhempani pelaavat itse älypuhelimella/tabletilla” valitsi usein-vaihtoehdon 9 prosenttia vastanneista ja joskus-vaihtoehdon 33 prosenttia vastanneista. Ne vanhemmat, jotka käyttivät älylaitteellaan internetiä tai pelasivat, olivat myös muita kiinnostuneempia lasten älylaitteen käytöstä. Peräti 73 prosenttia kysymykseen vastanneista (N=56) ilmoitti, että heillä ei ole vanhempien kanssa koskaan riitoja älylaitteiden käyttöön liittyen. Joskus riitoja vanhempien kanssa oli 13 prosentilla vastanneista ja usein 4 prosentilla vastanneista.

Ne vastaajat, joilla oli vanhempiensa kanssa riitoja kännykän tai tabletin käyttöön liittyen, keskustelivat muita enemmän tuntemattomien kanssa sekä latsivat sovelluksia älylaitteisiinsa ja kuvia tai videoita internetiin vanhempien tietämättä. Myös kännykän tai tabletin takia liian myöhään valvomisella sekä laitteeseen tulleeseen viestiin heräämisellä oli löydettävissä tilastollisesti merkitsevä yhteys vanhempien kanssa käytyihin riitoihin. Nämä vastaajat vaikuttavatkin kaiken kaikkiaan käyttävän internetiä älylaitteillaan muita vastaajia enemmän. Rangaistuksena heillä oli usein pelaamis- tai nettikieltoja ja lisäksi heidän älylaitteistaan oli muita useammin estetty pääsy jollekin internetsivulle.

6.2.4 Perheen rakenteellisten ominaisuuksien vaikutus sääntöihin

Anja Riitta Lahikaisen (2015, 33) mukaan perheen rakenteelliset ominaisuudet, kuten lasten ikä, vaikuttaa perheen vuorovaikutukseen kokonaisuutena. Siispä tutkin, vaikuttaako vastauksiin vastaajan ikä suhteessa muihin sisaruksiin. Tätä varten jaoin sisaruksensa ilmoittaneet vastaajat kolmeen ryhmään: niihin joilla oli vain isosisaruksia, niihin, joilla oli vain pikkusisaruksia sekä niihin, joilla oli sekä iso- että pikkusisaruksia. Näiden ryhmien vastausten eroja tutkin Kruskal-Wallis testillä. Kaikissa niissä tapauksissa, joissa ero oli merkitsevä, oli havaittavissa, että perheen nuorimmaisilla on esikoisia vapaammat säännöt ja he myös käyttävät älylaitteitaan muita enemmän esimerkiksi öisin. Esikoiset puolestaan sopivat muita enemmän vanhempien kanssa säännöistä, mikä toisaalta on ymmärrettävää, koska nuorempien sisarusten kohdalla säännöt saattavat olla jo valmiiksi muodostuneet. Myös esimerkiksi Lahikainen (2015, 36–37) toteaa, että uusien laitteiden kohdalla siirrytään sääntöjen puutteen aiheuttamasta kaaoksesta

vakiintuneempaan sääntöjen tai tottumusten ohjaamaan käyttöön.

6.3 Tutkimuskysymys 3: Miten älylaitteiden käyttöä koskevat säännöt eroavat tietokoneiden käyttöä koskevista säännöistä?

Vastausten perusteella 37,9 prosentilla pojista ja 15,4 prosentilla tytöistä oli kännykän tai tabletin käyttöön liittyviä aikarajoituksia, jotka koskivat usein nimenomaan laitteella pelaamista. Lasten mediabarometri 2011-tutkimuksessa aikarajoitus pelaamista ja tietokoneen käyttöä koskien oli puolestaan 64 prosentilla tytöistä ja 51 prosentilla pojista (Pääjärvi 2012, 46). Aikarajoituksia näyttäisi siis olevan älylaitteilla kaiken kaikkiaan vähemmän kuin tietokoneella tai pelikoneilla, mutta tytöillä aikarajoituksia oli älylaitteilla peräti miltei 50 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tietokoneella ja pelikoneilla Lasten mediabarometri 2011-tutkimuksessa.

Lasten mediabarometri 2011 -tutkimuksessa 42 prosentilla viidesluokkalaisista oli kotona sääntö ”Minun pitää kysyä vanhemmilta lupa pelaamiseen tai internetiin menemiseen”, kun taas omassa tutkimusaineistossani sama sääntö oli vain viidellä prosentilla vastaajista. Samoin vielä vuonna 2011 kaikkiaan 63 prosentilla viidesluokkalaisista oli sääntö ”En saa laittaa internetiin itse kuvia tai videoita”, mutta omassa tutkimuksessani vastaava luku on kymmenen prosenttiyksikköä pienempi. Tuntemattomien kanssa internetissä juttelu oli sen sijaan kielletty useammin kuin aikaisemmin. Peräti 70 prosenttia vastaajista ilmoitti tuntemattomien kanssa internetissä jutteleminen olevan kiellettyä, kun lasten mediabarometriin 2011 vastanneista se oli kielletty 59 prosentilta viidesluokkalaisista (Pääjärvi 2012, 46–47). Internetin käytön säännöt näyttäisivät siis mobiililaitteiden yleistymisen myötä muuttuneen vapaammiksi, vaikka jotkin säännöt ovat pysyneet käytössä.

7 POHDINTA

Tutkin pro gradu -tutkimuksessani viidesluokkalaisten älylaitteiden käyttöä ja niihin liittyviä sääntöjä. Suuntasin kyselylomakkeeni suoraan lapsille, koska heiltä arvelin saavani luotettavimman tiedon älylaitteiden käytöstä. Sääntöjä koskevia tutkimustuloksia lukiessa on kuitenkin muistettava, että kaikki kodin säännöt eivät ole eksplisiittisiä eli julki tuotuja. Lapsi ei siis välttämättä ole osannut eritellä kaikkia kirjoittamattomia sääntöjä, joita perheissä saattaa olla. Tutkimuksen tavoite kuitenkin täyttyi, koska sain vastaukset kaikkiin kolmeen tutkimuskysymykseeni.

7.1 Tutkimuksen päätulokset

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli ”mihin viidesluokkalaiset käyttävät älylaitteitaan”. Kuten Kupiainen (2013b) kuitenkin muistuttaa, ”diginatiiveihin” viittaava sukupolvi ei ole yhtenäinen digitaalisen median käytön suhteen. Älylaitteiden käyttö riippuu siis monesta asiasta, kuten esimerkiksi kavereista, laitteesta, perheen säännöistä ja käyttäjän mielenkiinnosta. Medioiden käyttö on osa sitä mahdollisuuksien kirjoa, joka ihmisille on tarjolla ja jonka joukosta hän voi tavoitteidensa ja ympäristönsä mukaan valikoida mielekkäimmät (Matikkala & Lahikainen 2005, 108). Laitteita ja palveluja käytetään siis sen mukaan, mikä sopii parhaiten kulloiseenkin tilanteeseen. Älylaitteiden käyttö saattaa siksi olla erilaista eri paikoissa. Älylaitteiden internetyhteyttä käytettiin eniten kotona, autossa tai muussa kulkuneuvossa ja ystävän tai sukulaisen luona. Koulussa älylaitteita sai välitunneilla käyttää vain yhdellä luokalla, jossa sielläkin välituntikäyttö kiellettiin aineiston keräämisen jälkeen.

Ylivoimaisesti suurin osa, yhdeksänkymmentä prosenttia, vastaajista käytti älypuhelintaan

kavereiden kanssa keskustelemiseen. Vaikka perheenkin kanssa keskusteltiin älypuhelimilla, tämä oli miltei kaksikymmentä prosenttiyksikköä harvinaisempaa. Tablettia käytettiin eniten pelien pelaamiseen mutta melko paljon myös videoiden katselemiseen, internetin selailuun ja musiikin kuunteluun. Tabletilla keskustelu oli melko harvinaista, kavereiden kanssa tabletilla keskusteli alle 40 prosenttia vastanneista ja perheen kanssa vain 25 prosenttia. Näyttäisikin siltä, että sosiaalisen median palveluita käytetään mieluummin älypuhelimella kuin tabletilla. Kartta ja paikannuspalveluita käytti älypuhelimella 37 prosenttia ja tabletilla 27 prosenttia vastaajista, ja näitä palveluita käyttäneetkin vastaajat käyttivät niitä vähän suhteessa muihin palveluihin. Tämä johtunee siitä, että viidesluokkalaisten elämänpiiri on usein maantieteellisesti vielä melko suppea, ja itsenäiset vierailut tapahtuvat jo valmiiksi tutuissa paikoissa.

Perinteisiä puheluita soitti suurin osa vastanneista päivittäin. Tekstiviestien sijaan WhatsApp ja muut ilmaiset sosiaalisen median viestipalvelut vaikuttavat olevan vastaajien suosiossa. Facebookin suosio on nuorten keskuudessa laskenut, mikä on ollut havaittavissa myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2015d). Facebookin omistamaa Instagramia käytti kuitenkin lähes 58 prosenttia vastaajista. Tabletin ja älypuhelimien käyttö eroaa hieman toisistaan. Kännykällä keskustellaan kavereiden ja perheen kanssa, kuunnellaan musiikkia, kuvataan kameralla, selailaan internetiä ja pelataan pelejä. Tabletilla puolestaan pelataan, katsellaan videoita, selailaan internetiä, kuunnellaan musiikkia ja katsellaan elokuvia tai televisiota.

Toinen tutkimuskysymykseni oli ”Minkälaisia sääntöjä älylaitteiden käyttöön on perheessä viidesluokkalaisten mukaan?”. Vastausten perusteella 37,9 prosentilla pojista ja 15,4 prosentilla tytöistä oli älypuhelimien tai tabletin käyttöön liittyviä aikarajoituksia, jotka koskivat usein nimenomaan laitteella pelaamista. Yhdessätoista lomakkeessa aikarajaksi oli mainittu jokin tietty aika, usein 1–2 tuntia päivässä. Neljässä vastauksessa oli kellonaika, johon mennessä laitteen käyttäminen tulee lopettaa, ja kuudessa vastauksessa vanhemmat tulevat sanomaan, kun pelaaminen tai laitteen käyttö pitää lopettaa. Perheen nuorimmaisilla on esikoisia vapaammat säännöt ja he myös käyttävät älylaitteitaan muita enemmän esimerkiksi öisin. Esikoiset puolestaan sopivat muita enemmän vanhempien kanssa säännöistä, mikä toisaalta on ymmärrettävää, koska nuorempien sisarusten kohdalla säännöt saattavat olla jo valmiiksi muodostuneet. Uusien laitteiden

kohdalla siirrytään sääntöjen puutteen aiheuttamasta kaaoksesta vakiintuneempaan sääntöjen tai tottumusten ohjaamaan käyttöön (Lahikainen 2015, 36–37).

Suomessa vanhemmat toteuttavat keskimääräistä enemmän aktiivista internetkasvatusta, kuten keskustelua ja yhteisiä nettiaktiviteetteja, ja rajoittavat internetin käyttöä keskimääräistä vähemmän (Kupiainen, Suoninen, Kotilainen & Nikunen 2012, 22). Tämä näkyi myös omassa tutkimuksessani. 66 prosenttia vastanneista keskustelee joskus vanhempien kanssa siitä, mitä tekee kännykällään tai tabletillaan. Tarjolla olevaa ”usein”-vaihtoehtoa ei ollut kuitenkaan valinnut yksikään vastaajista. Vain neljä vastaajaa (7 %) kysymykseen vastanneista (N=55) osasi kertoa, että heidän käyttämästään älylaitteesta oli estetty pääsy jollekin internetsivulle. 8 prosenttia kysymykseen vastanneista ilmoitti sopivansa vanhempien kanssa yhdessä säännöistä, jotka liittyvät kännykän tai tabletin käyttöön. 41 prosenttia vastanneista ilmoitti voivansa saada peli- tai nettikiellon rangaistukseksi huonosta käyttäytymisestä. Suurin osa heistä oli poikia.

K18-pelejä sai omasta mielestään pelata aina tai joskus 35,2 prosenttia kyselyyn vastanneista pojista kun taas tytöillä vastaava luku oli vain 20 prosenttia. Pojat saavat pelata tyttöjä enemmän ikäisiltään kiellettyjä pelejä, jopa niin paljon että se on tilastollisesti merkitsevää kaikkien tutkimuksessa kysytyjen ikärajojen kohdalla. Mielenkiintoista olisikin selvittää, mistä sukupuolten väliset erot johtuvat – ajattelevatko vanhemmat poikien olevan tyttöjä aikaisemmin valmiita kiellettyjen pelien pelaamiseen? Yksi mahdollinen selitys tulokselle voi tietysti olla yksinkertaisesti vain se, että pojat pelaavat tyttöjä yleisemmin taistelu- ja toimintapelejä, kun taas tytöt puolestaan pelaavat usein ikärajoittomia ajanviete- ja pulmapelejä (Kotilainen & Suoninen 2013, 19). Näin ollen tytöillä ei ehkä ole samanlaista halua tai tarvetta päästä pelaamaan kiellettyjä pelejä.

Tuloksia arvioitaessa on lisäksi huomattava, että lapsi on voinut vastata aina tai joskus, vaikka hän ei olisi koskaan pelannut kyseisiä pelejä tai edes välttämättä keskustellut vanhempiensa kanssa aiheesta. Näin ollen luvut eivät suoraan kerro vanhempien asenteista ja kodin julkilausutuista säännöistä, vaan enemmänkin siitä, miten lapsi ymmärtää vanhempiensa käyttäytymisen. Jarmo Vitelin (1990, 35) mukaan sillä mitä lapsi tai nuori havaitsee, on paljon suurempi merkitys kuin sillä, mitä vanhempi todellisuudessa tarkoittaa. Lapsi tai nuori ei siis havaitse vanhemman

asenteita, vaan ainoastaan hänen kasvatuskäytäntönsä eli toimintansa. Siksi olennaista onkin se, millä tavalla vanhempi käyttäytyy lasta tai nuorta kohtaan ja miten tämä ymmärtää vanhempiensa käyttäytymisen. (Viteli 1990, 35.)

Kolmas tutkimuskysymyksenäni oli ”Miten älylaitteiden käyttöä koskevat säännöt eroavat tietokoneiden käyttöä koskevista säännöistä?”. Aikarajoituksia näyttäisi olevan älylaitteilla vähemmän kuin tietokoneella tai pelikoneilla, mutta tytöillä aikarajoituksia oli älylaitteilla peräti miltei 50 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tietokoneella ja pelikoneilla Lasten mediabarometri 2011-tutkimuksessa. Kaiken kaikkiaan internetin käytön säännöt näyttäisivät siis mobiililaitteiden yleistymisen myötä muuttuneen vapaammiksi, vaikka jotkin säännöt ovat pysyneet samoina. Tutkimusaineistoni oli kuitenkin melko niukka kolmannen tutkimuskysymyksen tarkkaa analyttistä käsittelyä varten, joten aiheen tarkempi käsittely jää jatkotutkimusaiheeksi.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseen osallistui yhteensä 60 viidesluokkalaista oppilasta 4 eri luokalta. Koska tutkimus toteutettiin Forssassa ja Tampereella, ei tuloksia voi koskea yleistämään koko Suomea. Vastaajien määrä oli kvantitatiiviseen tutkimukseen suhteellisen pieni, mikä aiheuttaa myös osaltaan ongelmia yleistettävyyden kannalta. Järkevämpää onkin puhua otoksen sijaan näytteestä. Vastausprosentti oli pienen aineiston ansiosta korkea, jopa 95 prosenttia, joten tutkimustulokset antavat melko luotettavan kuvan kyseisten luokkien oppilaiden älylaitteiden käytöstä. Lisäksi tulosten voidaan nähdä olevan suuntaa-antavia myös muiden samantapaisten koulujen ja kaupunkien kohdalla.

Koska tutkimusaineisto kerättiin ainoastaan neljältä luokalta, pystyin olemaan paikalla jokaisella keräyshetkellä, antamaan ohjeistuksen ja vastaamaan mahdollisiin kysymyksiin. Näin pystyin varmistumaan mahdollisimman hyvin siitä, että vastaajat ovat varmasti ymmärtäneet kysymykset. Pienestä vastaajajoukosta ja kysymysten asteikoista johtuen jouduin käyttämään tutkimusaineiston analysointiin ainoastaan ei-parametrisia testejä, joita on huomattavasti vähemmän kuin parametrisia. Tämä vaikeutti osaltaan tutkimuksen analysointia, mutta ei kuitenkaan vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Pyrin ottamaan tutkimuksen kaikissa vaiheissa huomioon eettiset näkökohdat. Aarnoksen (2010, 173) mukaan niiden huomioiminen on erityisen tärkeää silloin, kun tutkimuskohteena on lapsia, sillä tutkimukseen osallistumisesta ei saa olla haittaa esimerkiksi koulunkäynnille tai tunne-elämälle. Lapsia tutkittaessa tulisi pyytää lupa lapsen tutkimukseen osallistumiselle tämän vanhemmilta tai ainakin vanhemmille tulisi kertoa, mihin lasta ollaan pyytämässä mukaan. Lisäksi lapselta itseltään tulee olla suostumus tutkimukseen osallistumiselle. (Aarnos 2010, 173.) Keräsinkin etukäteen vanhemmilta allekirjoitetut lupalaput (liite 2). Kolmessa lapussa oli kielletty lapsen tutkimukseen osallistuminen, joten luokan oma opettaja järjesti heille muuta tekemistä. Huoltajiltaan luvan saaneet lapset saivat vielä itse halutessaan kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta.

Eskolan ja Suorannan (2008, 56) mukaan eettisesti toteutetussa tutkimuksessa tietojen käsittelyn tulee olla luottamuksellista ja tutkittavien anonymiteetti tulee säilyttää tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Päädyin tekemään kyselylomakkeen pelkästään lapsille, koska yksilöity vanhempien ja lasten vastausten yhdistäminen olisi vaatinut tarkkojen henkilötietojen keräämistä, eikä tutkimuskysymyksen välttämättä vaadi vanhempien näkökulmaa. Näin tutkimukseen vastaajat voivat olla varmoja vastauksiensa anonymiteetista, ja he myös vastaavat todennäköisesti todenmukaisemmin.

Yli 10-vuotiailla lapsilla kaveripiirin merkitys tulee yhä oleellisemmaksi ja tiedonkeruun sosiaalinen konteksti vaikuttaa voimakkaasti vastaamiseen (Nieminen 2009, 37). Tämän takia korostin vastaustilanteessa sitä, että kerätty aineisto tulee vain omaan tutkimuskäyttöni, eikä esimerkiksi opettaja näe vastauksia. Aineiston keräämisen jälkeen pidin huolta lomakkeiden huolellisesta käsittelystä ja asianmukaisesta säilyttämisestä, ettei tietoja joudu ulkopuolisten käsiin.

7.4 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheita

Vanhempien oma mediaosaaminen on usein rajallista ja toisinaan heikommin kehittynyttä kuin lapsilla (Lahikainen & Arminen 2015, 277). Erityisesti sosiaalisen median kenttä kehittyy ja

muuttuu nopeasti, eivätkä vanhemmat välttämättä pysy perässä, kun uusia palveluita ja sovelluksia syntyy ja nykyisiä hylätään kiihtyvällä vauhdilla (esim. Mäntymäki 2012, 19–20). Tästä voi pahimmassa tapauksessa seurata tilanne, jossa vanhemmat tuskastuvat ja lopettavat kokonaan internetsisältöjen valvonnan. Valvonnan lopettamisen sijaan vanhempien olisi hyvä kokoontua yhteen esimerkiksi vanhempainiltoihin jakamaan tietoa ja sopimaan yhteisistä säännöistä. Tarvetta voisi olla myös erillisille asiantuntijoiden pitämille luennoille, joissa keskusteltaisiin lasten ja nuorten internetinkäytöstä. Oleellista olisikin Mäntymäen (2012, 19–20) mukaan ymmärtää sukupolvien välisiä eroja, sekä nähdä taustalla oleva ajattelu- ja käyttäytymistapojen muutos erilaisten yksittäisten palveluiden ja sovellusten sijaan.

Olin valinnut tutkimukseeni lapsinäkökulman, koska oletin lasten osaavan vastata todenmukaisemmin älylaitteidensa käyttöä koskevat kysymykset. Mielenkiintoista olisi kuitenkin laajentaa vastaajajoukkoa myös lasten vanhempiin ja tarkastella, miten lasten ja vanhempien vastaukset eroavat. Vanhemmat voisivat tietää lapsia tarkemmin, minkälaisia sääntöjä perheessä noudatetaan, ja pienen miettimisen jälkeen löytää jopa perheen kirjoittamattomia sääntöjä. Vanhemmat osaavat myös lapsia tarkemmin kertoa, miksi tietyt säännöt on asetettu, tai toisaalta miksi joitakin sääntöjä ei ole tarvinnut erikseen lausua julki.

Tutkimukseni oli muutamaa avointa kysymystä lukuun ottamatta kvantitatiivinen. Avoimet kysymykset tarjosivat lähinnä mahdollisuuden tarkentaa vastauksiaan. Uudenlaista tietoa saataisiin kuitenkin laadullisen tutkimuksen keinoilla – esimerkiksi haastatteleamalla lapsia tai vanhempia. Se, mitä lapset varsinaisesti tekevät älylaitteilla käyttämillensä sovelluksilla, jäi tässä tutkimuksessa melko vähälle huomiolle. Tämän kysymyksen selvittämiseksi haastattelu tai jonkinlainen mediapäiväkirjan täyttäminen voisivat olla toimivia metodeita jatkotutkimusta ajatellen.

Kolmannen tutkimuskysymyksen antamien tulosten perusteella näyttäisi siltä, että internetin käytön säännöt ovat muuttuneet vapaammiksi älylaitteiden käytön lisääntyessä. Sääntöjen muuttumisesta ei kuitenkaan kannata heti tehdä liian nopeita johtopäätöksiä, sillä saattaisi itse asiassa olla erikoista, jos vanhat säännöt pätsivät uusillakin laitteilla. Esimerkiksi EU Kids Online -tutkimuksen (Haddon & Livingstone 2012, 2) mukaan suomalaiset 9–16-vuotiaat kohtaavat vain

vähän riskejä, vaikka käyttävät paljon internetiä. Voikin siis olla, että internetin käyttöön on aluksi luotu liiankin tiukkoja sääntöjä, joille ei enää koeta olevan tarvetta. Internetin käytön sääntöjen muuttumista voisi kuitenkin jatkotutkimusaiheena tutkia vielä tarkemmin, sillä omaa kyselylomakettani laatiessani aihe jäi hieman kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksen varjoon. Mielenkiintoista olisi tutkia, ovatko säännöt vapautuneet myös esimerkiksi tietokoneen käyttöä koskien, vai koskeeko havaittu muutos pelkästään mobiililaitteita. Uuden EU Kids Online -tutkimuksen perusteella näyttäisi lisäksi siltä, että ainakin suomalaisissa 0–8-vuotiaiden lasten perheissä on enemmän sääntöjä tablet-laitteisiin kuin puhelimiin liittyen (Livingstone ym. 2015, 21).

Kaiken kaikkiaan tutkimukseen vastanneet viidesluokkalaiset käyttivät älylaitteitansa melko paljon. Älypuhelinta käytettiin eniten keskustelemiseen, kun taas tablet-laitteet olivat enemmän pelaamista ja muuta viihdekäyttöä varten. Kuten monet tutkimukset osoittavat, suomalaislasten älylaitteiden ja internetin käyttöä ei ole rajoitettu yhtä paljon säännöillä kuin monessa muussa maassa (esim. Kupiainen ym. 2012, 12). Sen sijaan noin kaksi kolmasosaa tutkimukseeni vastanneista viidesluokkalaisista keskustelee ainakin joskus vanhempien kanssa siitä, mitä tekee kännykällään tai tabletillaan. Kuten Lahikainen ja Arminen (2015, 277) toteavat, toimiva vanhemmuus vaatii vanhemmilta myös aikaa olla yhdessä lapsen kanssa. Tärkeintä lieneekin siis lapsen käyttämiin laitteisiin ja palveluihin tutustuminen, sekä hänen mediakokemuksistaan keskusteleminen. Jos vanhempi ei tiedä, mitä hänen lapsensa älylaitteilla tekee, on hänen vaikea myöskään asettaa laitteiden käyttöä koskevia rajoja.

8 LÄHTEET

- Aarnio, A. & Multisilta, J. 2011.** Facebook ja Youtube – ne on meidän juttu! Kansallinen tutkimus lasten ja nuorten sosiaalisen median ja verkkopalveluiden käytöstä. Helsingin yliopisto. Cicero Learning. Helsinki.
<http://www.cicero.fi/files/Cicero/LastenjanuortensomeCICERO2012.pdf> (katsottu 28.5.2015)
- Aarnos, E. 2010.** Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa J. Aaltola, R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Arminen, I. 2007.** Mobile Communication Society? Acta Sociologica 50:4.
<http://www.jstor.org/stable/20460020> (katsottu 30.9.2015)
- Ask.fm. 2015.** Turvallisuus. <http://ask.fm/about/safety/about-company> (katsottu 19.5.2015)
- Bany, M. & Johnson, L. 1970.** Classroom group behavior. The Macmillan Company. Toronto, Ontario.
- Bardy, M. 2002.** Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kustannusosakeyhtiö Tammi. Pieksämäki.
- boyd, d., Hargittai, E., Schulz, J. & Palfrey J. 2011.** Why parents help their children lie to Facebook about age: Unintended consequences of the ‘Children’s Online Privacy Protection Act’. First Monday, Volume 16, Number 11 - 7 November 2011
<http://pear.accc.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/3850/3075> (katsottu 13.8.2015)
- Buckingham, D. 2000.** After the Death of Childhood – growing up in the age of electronic media. Polity Press. Cambridge.
- ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2015a.** Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo.
<http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/> (katsottu 18.5.2015).
- ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2015b.** Sosiaalisen

median merkityksellisyys. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/4-sosiaalisen-median-merkityksellisyys/> (katsottu 18.5.2015)

ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2015c. Sosiaalisen median käyttötavat. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/3-sosiaalisen-median-kayttotavat/> (katsottu 18.5.2015)

ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2015d. Tulevaisuus ja trendit. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2015/6-tulevaisuus-ja-trendit/> (katsottu 18.5.2015)

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Facebook. 2015a. Welcoming Instagram to Facebook. <http://newsroom.fb.com/company-info/> (katsottu 18.5.2015).

Facebook. 2015b. Oikeus- ja vastuulauseke <https://www.facebook.com/legal/terms> (katsottu 18.5.2015)

Forsberg, H. & Pösö, T. 2001. Virtuaaliyhteisöllisyys ja langaton kommunikaatio – uhka ja mahdollisuus lapsille. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere University Press. Tampere.

Google. 2015. Age requirements on Google Accounts.

<https://support.google.com/accounts/answer/1350409?hl=en> (katsottu 18.5.2015)

Haddon L. & Livingstone, S. 2012. EU Kids Online: national perspectives. EU Kids Online, The London School of Economics and Political Science. London.

Helkama, K. 2009. Moraalipsykologia. Ws Bookwell Oy. Porvoo.

Instagram. 2015a. Stats. <https://instagram.com/press/> (katsottu 18.5.2015).

Instagram. 2015b. Käyttöehdot. <https://help.instagram.com/478745558852511> (katsottu 18.5.2015)

Jämsen, E. 2012. Facebook ei sovi pienille lapsille. Yle uutiset.

http://yle.fi/uutiset/mediakasvattajat_facebook_ei_sovi_pienille_lapsille/6072441 (katsottu 8.5.2014)

Kallio, A. 2015. Pelottavien TV-ohjelmien käsittely lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.

Kallionpää, O. 2014. Mitä on uusi kirjoittaminen? Uusien mediataitojen merkitys. Media & viestintä 4/2014. <http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/54/43> (katsottu

29.3.2014)

Kangas S. 2007. Mäkin haluun! Pelit luovuuden leikkikenttänä. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinisto (toim.) *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan.* Mediakasvatuskeskus Metka. Helsinki.

Kaplan, A. & Haenlein, M. 2010. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons.* <http://michaelhaenlein.com/Publications/Kaplan,%20Andreas%20-%20Users%20of%20the%20world,%20unite.pdf> (katsottu 7.5.2014)

Karimäki R. 2007. Media leikkiin innoittajana. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinisto (toim.) *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan.* Mediakasvatuskeskus Metka. Helsinki.

Karlsson, L. 2010. Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusseura, Lapsuudentutkimuksen seura & Tampereen yliopiston Lapsuuden ja perheen tutkimuksen yksikkö PerLa. Yliopistopaino.* Helsinki.

Keltinkangas–Järvinen, L. 1998. *Hyvä itsetunto.* WSOY. Juva.

Kietzman, J., Hermkens, K., McCarty, I. & Silvestre, B. 2011. Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons.* <http://busandadmin.uwinnipeg.ca/silvestrepdfs/PDF06.pdf> (katsottu 25.5.2015)

Kik. 2015. About. <http://www.kik.com/about/> (katsottu 19.5.2015)

Kinnunen, S. 1992. *Kohti murrosikää.* WSOY. Juva.

Korhonen M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) *Onks ketään kotona? Kustannusosakeyhtiö Tammi.* Pieksämäki.

Korva, S. & Löfgren, A. 2014. Selvitys huoltajien kuvaohjelmien ikärajoihin liittyvästä tietoudesta sekä ikärajojen noudattamisesta perheissä. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. <https://kavi.fi/sites/default/files/documents/ikarajaselvitys.pdf> (katsottu 21.5.2015)

Kotilainen, S. & Suoninen, A. 2013. Tyttöjen ja poikien nettikulttuurit mediakasvatuksen haasteena. Teoksessa R. Kupiainen, S. Kotilainen, K. Nikunen & A. Suoninen (toim.) *Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä.* Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2013.

<http://www.mediakasvatus.fi/files/ISBN978-952-67693-3-2.pdf> (katsottu 30.9.2015)

- Kupiainen, R. 2009.** Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Jyväskylän yliopisto.
- Kupiainen, R. 2013a.** EU Kids Online – suomalaislasten netin käyttö, riskit ja mahdollisuudet. Teoksessa R. Kupiainen, S. Kotilainen, K. Nikunen & A. Suoninen (toim.) Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2013. <http://www.mediakasvatus.fi/files/ISBN978-952-67693-3-2.pdf> (katsottu 30.9.2015)
- Kupiainen, R. 2013b.** Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri. Wider Screen 1/2013. <http://widerscreen.fi/numerot/2013-1/diginatiivit/> (katsottu 20.4.2014.)
- Kupiainen, R., Suoninen, A., Kotilainen, S. & Nikunen, K. 2012.** EU Kids Online, Finland. Teoksessa L. Haddon, S. Livingstone & the EU Kids Online network. EU Kids Online: National perspectives. EU Kids Online Network. <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf> (katsottu 18.5.2015)
- Lahikainen A. R. 2015.** Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Lahikainen, A. R. & Arminen, I. 2015.** Perheet, media ja tulevaisuus. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Lahikainen, A. R., Mälkiä, T. & Repo, K. 2015.** Ikkunoita perhe-elämään. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Lahikainen A. R. & Pirttilä-Backman A.-M. 1996.** Sosiaalipsykologian perusteet. Otava. Helsinki.
- Laine, K. 2005.** Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava. Helsinki.
- Lammle, R. 2012.** Tablet History: 14 Devices That Laid the Groundwork for the iPad. <http://mashable.com/2012/02/03/ipad-history-devices/>
- Lehtinen, E. 2012.** Teknologian kehitys ja oppimisen utopiat. Teoksessa T. Asunmaa & J. Vainionpää (toim.) Samalta viivalta 6. Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2012. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Kjartan. 2011.** Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network, London, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/33731/> (katsottu 18.11.2014)

- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S. & Lagae K. 2015.** How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style. London: EU Kids Online, LSE. <http://eprints.lse.ac.uk/63378/> (katsottu 30.9.2015)
- Mantere, E. & Raudaskoski, S. 2015.** Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Martsola R. & Mäkelä–Rönholm M. 2006.** Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Kirjapaja Oy. Helsinki.
- Mascheroni, G. & Cuman, A. 2014.** Net Children Go Mobile: Final report. Deliverables D6.4 & D5.2. Educatt. Milano..
- Matikkala, U. & Lahikainen A. R. 2005.** Pelit, tietokone ja kännykkä lasten sosiaalisissa suhteissa. Teoksessa A. R. Lahikainen, P. Hietala, T. Inkinen, M. Kangassalo, R. Kivimäki & F. Mäyrä (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Gaudeamus Kirja. Helsinki.
- MEKU 2015a.** Ikäraajat elokuvissa ja televisiossa. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö. http://www.ikarajat.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=164 (katsottu 29.3.2015)
- MEKU 2015b.** Ikäraajat digitaalisissa peleissä. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö. http://www.ikarajat.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=166 (katsottu 29.3.2015)
- Metsämuuronen, J. 2003.** Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Microsoft. 2015. Advertising. <http://advertising.microsoft.com/en/skype> (katsottu 19.5.2015)
- Mäntymäki, M. 2012.** Lapset ja nuoret sosiaalisessa mediassa. Teoksessa H. Niemi & R. Saras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Nieminen, L. 2010.** Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusseura. Yliopistopaino, Helsinki.
- Noppari, E. 2014.** Mobiilimuksut – lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa3. www.uta.fi/cmt/index/mobiilimuksut.pdf (katsottu 19.11.2014)
- Puolimatka, T. 2010.** Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Suunta-kirjat. Ryttylä.

- Pääjärvi, S. 2012.** Lasten mediabarometri 2011. 7–11-vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kokemukset mediakasvatuksesta. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2012.
- Rantanen, A. 2014.** Suomalaissovellus varoittaa, jos keskittyminen tien päällä herpaantuu. Helsingin Sanomat. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1405397986260> (katsottu 25.5.2015).
- Repo, K. & Nätti, J. 2015.** Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media Lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Skype. 2015.** Mikä Skype on? <http://www.skype.com/fi/about/> (katsottu 18.5.2015)
- Snapchat. 2015a.** Snapchat Support. <https://support.snapchat.com/ca/snaps> (katsottu 18.5.2015)
- Snapchat. 2015b.** Terms of Use. <https://www.snapchat.com/terms> (katsottu 18.5.2015)
- Speere, L. & Blinder, A. 2015.** Girl's Suicide Points to Rise in Apps Used by Cyberbullies. The New York Times. http://www.nytimes.com/2013/09/14/us/suicide-of-girl-after-bullying-raises-worries-on-web-sites.html?hp&_r=0 (katsottu 19.5.2015)
- Spotify. 2015.** Information. <https://press.spotify.com/fi/information/> (katsottu 18.5.2015)
- Suoninen, A. 2013.** Lasten mediabarometri 2012. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 62 www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2012.pdf (katsottu 19.11.2014)
- Suoninen, E. 2015.** Kun tietokone vangitsee lapsen huomion. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo. Media Lapsiperheessä. Vastapaino. Tampere.
- Suoninen, E., Pirttilä-Backman A., Lahikainen A. & Ahokas, M. 2010.** Arjen sosiaalipsykologia. WSOYpro, Helsinki.
- Tapio, V. 2013.** Tekijänoikeuslain 57 §:n korvausjärjestelmä musiikin internetpiratismiin torjuntakeinona. Helsingin oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki.
- Tiilikainen, S. 2013.** At Home With Entertainment: Changing Uses, Places and Meaning of Digital Entertainment in Family Leisure. Pro Gradu -tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tilastokeskus. 2014.** Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2014. http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2014/sutivi_2014_2014-11-06_fi.pdf (katsottu 18.5.2015)
- Tossavainen, T. 2013.** Pelien ikärajoista ja sisällöistä. Teoksessa J. T. Harviainen, M. Meriläinen & T. Tossavainen (toim.) Pelikasvattajan käsikirja. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus. www.pelipaiva.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf (katsottu 30.9.2015)
- Viestintävirasto. 2014.** Älypuhelinien tietoturva

<https://www.viestintavirasto.fi/tietoatoimialasta/katsauksetjaartikkelit/tietoturva-artikkelit/alypuhelintietoturva.html> (katsottu 20.5.2015)

Viteli, J. 1990. Mikä koululaista kannustaa? Julkaisu no 24. Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos. Hämeenlinna.

WhatsApp. 2015. Terms of Service. <https://www.whatsapp.com/legal/?l=fi> (katsottu 21.5.2015)

White, D. & Le Cornu, A. 2011. Visitors and residents: A new typology of online engagement. First Monday, 16:9, 2011.

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3171/3049> (katsottu 28.5.2015)

Yle. 2015. Kioskin tekijöiden avoin kirje. <http://kioski.yle.fi/omat/loyda-uusi-maailma-lue-kioskin-tekijoiden-avoin-kirje> (katsottu 29.3.2015)

Youtube. 2015. Tilastotiedot. <https://www.youtube.com/yt/press/fi/statistics.html> (katsottu 18.5.2015)

Kysely mobiililaitteiden ja internetin käytöstä

Vastaa kysymyksiin huolellisesti. Tiedot ovat luottamuksellisia, eikä niitä näytetä opettajalle tai vanhemmille.

Esitiedot

K1	Sukupuoli:	Tyttö ☐	Poika ☐	K2	Ikä (tällä hetkellä):	
----	-------------------	--------------------------------	--------------------------------	----	------------------------------	--

K3	Keitä perheeseesi kuuluu?					
A	Äiti tai muu naispuolinen huoltaja	☐				
B	Isä tai muu miespuolinen huoltaja	☐				
C	Siskot, siskopuolet tai muut tytöt	☐	Tytöjen iät:			
D	Veljet, velipuolet tai muut pojat	☐	Poikien iät:			
E	Muita aikuisia	☐				
F	Joku muu	☐				

K4	Onko sinulla oma huone?		
	On oma ☐	Yhteinen sisarusten kanssa ☐	Ei ole ☐

K5	Kodin mediavarustelu	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
	Rastita sopiva vaihtoehto jokaiselta riviltä.			
A	Minulla on omassa huoneessani tietokone, jossa on internetyhteys	☐	☐	☐
B	Minulla on oma älypuhelin	☐	☐	☐
C	Minulla on oma puhelin, mutta se ei ole älypuhelin	☐	☐	☐
D	Pääsen puhelimellani internetiin	☐	☐	☐
E	Internetiin meneminen puhelimellani maksaa erikseen	☐	☐	☐
F	Minulla on oma tablet-laite (esim. iPad)	☐	☐	☐
G	Kotonani on älypuhelin tai tablet-laite, jota saan käyttää vaikka se ei ole minun	☐	☐	☐

K6	Missä paikoissa käytät kännykkäsi/tablettisi internet-yhteyttä?				
	Rastita kaikki sopivat vaihtoehdot.				
	En missään ☐	Kotona ☐	Koulussa ☐	Ystävän tai sukulaisen kotona ☐	Ulkona ☐
	Kirjastossa tai muussa julkisessa tilassa ☐		Autossa, junassa tai muussa matkustusvälineessä ☐		
	Jossain muualla, missä? _____				
	_____				

K7 Kuinka usein käytät seuraavia toimintoja/palveluita?		Liite 1 (2/4)					
Rastita yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.							
	Toiminto/palvelu:	Useita kertoja päivässä	Päivittäin	Muutaman kerran viikossa	Muutaman kerran kuukaudessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
A	Tekstiviestit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B	Puhelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C	Sähköposti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D	Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E	WhatsApp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F	Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐
G	Kik Messenger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
H	Skype	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I	Viddy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
J	Ask.fm	☐	☐	☐	☐	☐	☐
K	Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
L	Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
M	Jos käytät internetissä keskusteluun säännöllisesti joitakin muita sivustoja tai palveluita, voit luetella ne tähän (kerro myös kuinka usein niitä käytät):						
	_____						
	_____						
	_____						

K8 Mihin käytät kännykkääsi? Numeroi vastaukset niin, että 1= eniten käyttämäsi toiminto, 2= toiseksi eniten käyttämäsi toiminto jne. (Ruutuja voi jättää myös tyhjäksi)	
Pelien pelaaminen	Musiikin kuuntelu
Internetin selailu	Elokuvien/TV:n katselu
Kavereiden kanssa keskusteleminen	Videoiden katseleminen (esim. YouTubesta)
Perheen kanssa keskusteleminen	Kartta- ja paikannuspalvelut
Kameran käyttö	Muiden sovellusten käyttäminen

K9 Mihin käytät tablettiasi? (Numeroi vastaukset niin, että 1= eniten käyttämäsi toiminto, 2= toiseksi eniten käyttämäsi toiminto jne. (Ruutuja voi jättää myös tyhjäksi)	
Pelien pelaaminen	Musiikin kuuntelu
Internetin selailu	Elokuvien/TV:n katselu
Kavereiden kanssa keskusteleminen	Videoiden katseleminen (esim. YouTubesta)
Perheen kanssa keskusteleminen	Kartta- ja paikannuspalvelut
Kameran käyttö	Muiden sovellusten käyttäminen

Liite 1 (3/4)

K10	Saan kotonani pelata seuraavilla ikärajoilla varustettuja pelejä:	Aina	Joskus (riippuu pelistä, sovelluksesta tai palvelusta)	Ei koskaan	En osaa sanoa
A		☐	☐	☐	☐
B		☐	☐	☐	☐
C		☐	☐	☐	☐

K11	Pitävätkö seuraavat kodin sääntöihin liittyvät väittämät paikkansa? Rastita paikkansapitävä vaihtoehto.	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
A	Sovin vanhempien kanssa yhdessä säännöistä, jotka liittyvät kännykän tai tabletin käyttöön	☐	☐	☐
B	Minulta on kielletty kännykkäni/tablettini internetin käyttäminen	☐	☐	☐
C	Saan käyttää vain internetsivuja, joista on sovittu vanhempien kanssa	☐	☐	☐
D	Kännykästäni/tabletistani on estetty pääsy joillekin internetsivulle	☐	☐	☐
E	Vanhempani ovat kieltäneet minua juttelemasta tuntemattomien kanssa internetissä	☐	☐	☐
F	Minun pitää kysyä vanhemmilta lupa pelaamiseen tai nettiin menemiseen tietokoneella	☐	☐	☐
G	Minun pitää kysyä vanhemmilta lupa pelaamiseen tai nettiin menemiseen kännykälläni/tabletillani	☐	☐	☐
H	Minun pitää kysyä vanhemmilta lupa uusien sovellusten asentamiseen kännykkääni/tablettiini	☐	☐	☐
I	Saan laittaa itse ottamiani kuvia internetiin ilman erillistä lupaa vanhemmilta	☐	☐	☐
J	Jos käyttäydyn huonosti, voin saada rangaistukseksi pelaamis- tai nettikiellon	☐	☐	☐
K	Saan olla tietokoneella vain rajallisen ajan (esim. tunnin kerrallaan tai kahdeksaan asti illalla)	☐	☐	☐
L	Minulla on kännykän/tabletin käyttöön (esim. pelaamiseen liittyviä) aikarajoituksia.	☐	☐	☐
M	Mikäli vastasit edelliseen kysymyksen (L) kyllä, minkälaisia aikarajoituksia sinulla on? _____ _____			

Liite 1 (4/4)

K11	Kuinka usein teet väitteen mukaisia asioita? Rastita sopivin vaihtoehto	Usein	Joskus	En koskaan	En osaa sanoa
A	Keskustelen vanhempieni kanssa siitä, mitä teen kännykälläni/tabletillani	☐	☐	☐	☐
B	Lähetän kavereilleni kuvia tai videoita tekstiviestinä tai jonkin pikaviestinpalvelun avulla	☐	☐	☐	☐
C	Keskustelen jonkin pikaviestinpalvelun avulla sellaisten henkilöiden kanssa, joita en tunne	☐	☐	☐	☐
D	Jos joku, jota en tunne lähettää minulle keskustelussa viestin, vastaan hänelle takaisin	☐	☐	☐	☐
E	Olen tullut lisätyksi sellaiseen pikaviestikeskusteluun, johon en olisi halunnut liittyä	☐	☐	☐	☐
F	Käyn myös vanhempieni kieltämällä sivuilla	☐	☐	☐	☐
G	Laitan itsestäni kuvia tai videoita internetiin vanhempieni tietämättä	☐	☐	☐	☐
H	Lataan uusia sovelluksia kännykkääni/tablettiini vanhempieni tietämättä	☐	☐	☐	☐
I	Olen käyttänyt kännykkääni/tablettiini vielä nukkumaanmenoni jälkeen sängyssä	☐	☐	☐	☐
J	Olen valvonut liian myöhään kännykän/tabletin takia	☐	☐	☐	☐
K	Olen herännyt yöllä kännykkääni/tablettiini tulleeseen viestiin	☐	☐	☐	☐
L	Olen joutunut kännykälläni/tabletillani sivuille, joiden sisältö ei ole ollut ikäisilleni sopivaa	☐	☐	☐	☐
M	Olen nähnyt YouTubeista videoita, joita en saisi kotona katsoa	☐	☐	☐	☐
N	Jatkan internetin käyttämistä vielä sen jälkeen, kun vanhemmat ovat menneet nukkumaan	☐	☐	☐	☐
O	Minulla on riitoja vanhempieni kanssa kännykän/tabletin käyttöön liittyen	☐	☐	☐	☐

K12	Vanhempien suhtautuminen älylaitteisiin Rastita sopivin vaihtoehto	Usein	Joskus	Ei koskaan	En osaa sanoa
A	Vanhempani tietävät, mitä teen kännykälläni/tabletillani	☐	☐	☐	☐
B	Vanhempani ovat kiinnostuneita siitä, mitä teen kännykälläni/tabletillani	☐	☐	☐	☐
C	Vanhempani ovat itse netissä älypuhelimella/tabletilla	☐	☐	☐	☐
D	Vanhempani pelaavat itse älypuhelimella/tabletilla	☐	☐	☐	☐

Liite 2

HYVÄ OPPILAS JA VANHEMMAT!

Teen Tampereen yliopistoon tutkimusta viidesluokkalaisten mobiililaitteiden käytöstä ja siihen liittyvistä säännöistä.

Pyydänkin nyt suostumustanne tutkimukseen osallistumiselle. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että mahdollisimman moni oppilas osallistuisi. Tutkimus kerätään kyselylomakkeella koulupäivän aikana. Kaikki tieto käsitellään luottamuksellisesti eikä oppilaiden nimiä kerätä missään vaiheessa.

Jos teillä on kysyttävää tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen. Kiitokset osallistumisestanne!

Tuomas Kannisto

Tämä osa pyydetään palauttamaan opettajalle

_____ oppilaan nimi

saa osallistua tutkimukseen _____ ei saa osallistua tutkimukseen _____

_____ huoltajan allekirjoitus